

ΜΙΚΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ
Που πάμε;

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	3
Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ- Η ΕΛΛΑΔΑ-Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΥΔΙΑΣΤΑΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.....	4
ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ.....	5
ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	7
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ.....	9
Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ.....	12
ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ.....	15
ΕΙΚΟΣΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΣΗΜΕΡΑ .	16
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	42
Η ΣΧΕΣΗ ΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ.....	43
ΓΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	49

Πρόλογος

Τα κείμενα του βιβλίου τούτου είναι γραμμένα το 1987, δηλαδή πριν από τη σημερινή πολιτική κρίση. Και εν πολλοίς προφητικά. Μαζί με το «ΑΝΤΙΜΑΝΙΦΕΣΤΟ» εκφράζουν τη στάση μου στις σύγχρονες εξελίξεις, φιλοσοφικά, ιδεολογικά, πολιτικά.

Οι «Είκοσι Θέσεις» μπορούν να χαρακτηριστούν και σαν πρόπλασμα για κάποια ιδεατή πολιτική κίνηση, που αν δεν έγινε οφείλεται κυρίως στο ότι η σημερινή κομματική πόλωση δεν επιτρέπει την ύπαρξη νέων βιώσιμων πολιτικών σχημάτων. Για να γίνει κάτι τέτοιο πρέπει πρώτα να χρεοκοπήσουν στην πράξη και στο λαό οι ιδέες, οι πρακτικές και οι πολιτικές δυνάμεις που κυριάρχησαν από τη μεταπολίτευση έως σήμερα. Πράγμα που ήδη γίνεται και μάλιστα με ραγδαίους ρυθμούς και που εξ' αντικειμένου απαιτεί την ιδεολογική ζύμωση και τον προβληματισμό, σαν ένα πρώτο στάδιο για την πολιτική της έκφραση που είναι πολύ πιθανόν να ακολουθήσει.

Τέλος, το Παράρτημα περιλαμβάνει τρία¹ πρόσφατα κείμενα, που συμπληρώνουν τους προβληματισμούς και τις τοποθετήσεις μου, ιδιαίτερα μπροστά στις σύγχρονες εξελίξεις.

Μίκης Θεοδωράκης

¹ Σημ. της Επιτροπής Ιδεολογίας: Από τα τρία κείμενα παραθέτουμε τα δύο, καθώς το τρίτο αφορά εντελώς διαφορετική θεματική ενότητα.

Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ- Η ΕΛΛΑΔΑ-Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΥΔΙΑΣΤΑΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Το πιο λεπτό και δύσκολο πρόβλημα, νομίζω ότι είναι να ανακαλύψεις το κύριο ρεύμα του καιρού σου. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στους χώρους της Πολιτικής και της Τέχνης. Ο πολιτικός και ο και ο καλλιτέχνης είναι δεμένοι άρρηκτα με τους ανθρώπους. Γιατί η Πολιτική και η Τέχνη εμπνέονται από το κοινωνικό περιβάλλον. Αναπτύσσονται και ολοκληρώνονται με βάση αυτό που παίρνουν από τους ανθρώπους. Στη συνέχεια, οι πολιτικές προτάσεις και τα καλλιτεχνικά-πνευματικά έργα, δοκιμάζονται μέσα στους ανθρώπους. Αρχίζει τότε η ζύμωση, η αλληλεπίδραση. Οι κοινωνίες βοηθούν στη διαμόρφωση και εξέλιξη ιδεών και έργων. Οι ιδέες και τα έργα βοηθούν τις κοινωνίες στο δύσκολο δρόμο της απελευθέρωσης και της προόδου.

Αν με ρωτούσατε να σας πω, ποιο είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα στην πορεία της κοινωνίας, θα σας έλεγα πως διακρίνω δύο χαρακτηριστικά. Το πρώτο είναι η βασική τάση για όλο και πιο πολλή, όλο και πιο ουσιαστική ελευθερία. Το δεύτερο είναι ο πλουτισμός του πνευματικού και του ψυχικού κόσμου, ώστε τα άτομα μιας δεδομένης κοινωνίας να μπορούν να εκφράζουν –μέσω των πνευματικών και καλλιτεχνικών έργων- τις πνευματικές και ψυχικές ανάγκες. Δηλαδή βλέπω πως η Ελευθερία και ο Πολιτισμός πάνε χέρι χέρι.

Ο άνθρωπος διανοίγει το δρόμο προς την Ελευθερία, με την Επιστήμη, με τη Φιλοσοφία και με την Τέχνη. Όργανο της επιστημονικής και φιλοσοφικής ανάλυσης, της ιστορίας και της κοινωνίας, είναι η Πολιτική. Έτσι βλέπουμε ότι το τρένο της ιστορίας το σέρνουν προς τα εμπρός τέσσερις «ατμομηχανές»: η Επιστήμη, η Φιλοσοφία, η Τέχνη και η Πολιτική. Αυτές οι τέσσερις βασικές δυνάμεις ώθησης, άλλοτε προχωρούν παράλληλα· άλλοτε η μια πάει πιο γρήγορα, ενώ κάποια άλλη καθυστερεί. Άλλοτε αυτά που ονομάζουμε ιστορικά κινήματα μαζών, ακολουθούν πιο πολύ τη μία ή την άλλη. Έτσι διαμορφώνονται λαϊκά κινήματα και κοινωνικά καθεστώτα. Διαμορφώνονται τα έθνη και κατά καιρούς εθνικοί συνασπισμοί, άξονες, «σύμφωνα» και ιδεολογικά στρατόπεδα.

Έτσι νομίζω πως πρέπει κανείς να βλέπει την κάθε εποχή. Και τη δική μας: *Με ιστορικά μεγέθη.*

ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Τώρα βρισκόμαστε στο τέλος του 20ού αιώνα. Από τις τέσσερις «ατμομηχανές», ποιες προηγήθηκαν σ' αυτά τα τελευταία εκατό χρόνια; Δε θα 'μια πολύ μακριά απ' την αλήθεια, αν πω πως οι κύριες δυνάμεις ώθησης στον αιώνα μας ήταν η Επιστήμη και η Πολιτική. Η Τέχνη και η Φιλοσοφία, αντίθετα, προηγήθηκαν στον προηγούμενο αιώνα. Εξάλλου, οι ρίζες της Πολιτικής τού αιώνα μας, βρίσκονται κυρίως μέσα στη Φιλοσοφία τού προηγούμενου, με επίκεντρο το μαρξισμό.

Κορυφαίο γεγονός – απ' αυτήν τη σύζευξη – υπήρξε η Οκτωβριανή Επανάσταση. Όλες, οι κατοπινές εξελίξεις είναι δεμένες, με τον άλφα ή βήτα τρόπο, μ' αυτήν την ιστορική πράξη. Σήμερα, βρισκόμαστε μπροστά σε μια πρώτη αποκρυστάλλωση. Μπορούμε, νομίζω, να μελετήσουμε τη γενική πορεία, ώστε να απαντήσουμε στα ερωτήματα: ποιά είναι τα αποτελέσματα, ποιά τα συμπεράσματα, ποιά η προοπτική.

Σε μια στιγμή αυτής της πορείας, που την οδηγούσε βασικά μόνη της η «ατμομηχανή» της Πολιτικής, παρενέβη καταλυτικά η Επιστήμη. Σε βαθμό που όλοι μιλούν για επιστημονική επανάσταση. Θα ήμασταν άραγε μακριά από την αλήθεια, αν λέγαμε ότι στις τελευταίες δεκαετίες η Επιστήμη προχώρησε αποφασιστικά προς τα εμπρός, αφήνοντας τόσο πολύ πίσω της την Πολιτική που η τελευταία να έχει απόλυτη ανάγκη από τη συμπαράσταση της Φιλοσοφίας και της Τέχνης, για να ξεφύγει από τα αδιέξοδα και να αναπροσδιοριστεί, ώστε να ξαναγίνει αποτελεσματική; Φοβάμαι ότι η αγωγή μας μάς έχει κάνει να βλέπουμε μονοδιάστατα τις κοινωνικές και κατ' επέκταση τις εθνικές – ιστορικές εξελίξεις, ενώ η αλήθεια είναι ότι οι ανθρώπινες κοινωνίες προχωρούν, όπως είδαμε, με τέσσερις κινητήρες.

Οι ίδιες οι κοινωνίες διαμορφώνουν αυτές τις τέσσερις ωστικές δυνάμεις, ενώ ταυτόχρονα διαμορφώνονται απ' αυτές. Η καθεμιά απ' αυτές ανταποκρίνεται σε μια από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου, ατομικά, και του ανθρώπου, σαν μέλους ενός συνόλου, της κοινωνίας. Όμως η προβολή της Εξουσίας, που είναι το προϊόν και συγχρόνως το λάθος της Πολιτικής, καταδικάζει μέσα στη συνείδηση των ανθρώπων τις υπόλοιπες κινητήριες δυνάμεις σε ρόλους φτωχού συγγενούς. Φυσικά, η εικόνα της παντοδυναμίας της Πολιτικής, όπως προσφέρεται σήμερα στους λαούς, είναι μια λαθεμένη εικόνα.

Συγχρόνως, η προσπάθεια για τη μονοδιάστατη εξήγηση των κοινωνικών φαινομένων και της κοινωνικής εξέλιξης, με βάση μόνο την Πολιτική, μας οδηγεί σε εσφαλμένα συμπεράσματα. Και γίνεται

επικίνδυνη στο βαθμό που επιδιώκει την υποταγή της Φιλοσοφίας, της Επιστήμης και της Τέχνης στην παντοδυναμία της Πολιτικής.

Πολιτική χωρίς συνεργασία και αλληλεπίδραση με τη Φιλοσοφία, την Επιστήμη και την Τέχνη, δεν είναι αληθινή Πολιτική, αλλά κάλυψη της Εξουσίας.

Οι μορφές, οι δυνατότητες και οι συνέπειες από την *Εξουσία*, όπως διαμορφώνεται στον αιώνα μας, *νομίζω ότι είναι το κεντρικό πρόβλημα της εποχής μας.*

Η Πολιτική, που την αδειάζουν από τη Φιλοσοφία, την Επιστήμη και την Τέχνη, οδηγεί σε μορφές παντοδυναμίας της Εξουσίας.

Η Επιστήμη, σ' αυτή την περίοδο, στηρίζει την Εξουσία, ενώ συγχρόνως προετοιμάζει το έδαφος για την ανατροπή της. Η Φιλοσοφία και η Τέχνη δεν έχουν ακόμα ξεφύγει από τον έλεγχο αυτής της Εξουσίας. Η Πολιτική τις χρησιμοποιεί πάντοτε από απόσταση. Θέλω να πω ότι Πολιτική δεν τις μελετά για να πλουτίσει η ίδια, όπως έχει γίνει στο παρελθόν. Δεν τις αποδέχεται, δεν τις αφομοιώνει. Όμως, όπως είπαμε, *η Πολιτική που δεν είναι οργανικά δεμένη με τη Φιλοσοφία, την Επιστήμη και την Τέχνη καταντά μια τεχνική της Εξουσίας. Κι αυτό συμβαίνει σήμερα.*

Πως βλέπω αυτήν τη στιγμή την ιστορική πορεία; Όπως είπα, η «ατμομηχανή» Επιστήμη, σε μια καμπή, προσπέρασε την «ατμομηχανή» Πολιτική. Όμως στο μεταξύ, η Πολιτική είχε βοηθήσει να κυριαρχήσουν παντού *Πυραμίδες της Εξουσίας*. Ήδη η Πολιτική, από κυρίαρχη κοινωνική δύναμη, μεταβάλλεται εδώ κι εκεί σε θεραπευνίδα της Εξουσίας. Έτσι, το δίδυμο Εξουσία – Πολιτική έχει καταφέρει να θέσει στην υπηρεσία του και την Επιστήμη.

Όμως, όταν λέμε Επιστήμη, δεν μας επιτρέπεται να αγνοούμε τις καταλυτικές επιπτώσεις που έχει η επιστημονική επανάσταση, μέσα στις μάζες, σε όλο τον κόσμο. Αν και σε μεγάλο βαθμό η κοινωνία της κατανάλωσης προσπαθεί να υποτάξει στις ανάγκες, που η ίδια δημιουργεί στο σύγχρονο πολίτη, υπάρχουν άλλες παράλληλες επιπτώσεις, που ουσιαστικά τον εμπλουτίζουν και συστηματικά τον απελευθερώνουν. *Μπορώ να πω ότι, στην επιστημονική επανάσταση του καιρού μας, βλέπω ένα από τα βασικά όπλα με τα οποία θα απελευθερωθούν οι κοινωνίες, από την εποπτεία του δίδυμου Εξουσία – Πολιτική.*

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι σφοδροί ιστορικοί άνεμοι που φύσηξαν στον αιώνα μας βρήκαν τη χώρα μας απροετοίμαστη και αδύναμη. Η επανάσταση στο Γουδί, σαν αφετηρία πολιτικών και κοινωνικών αλλαγών, απορροφήθηκε μέσα στην έξαρση ενός ζωογόνου εθνικισμού που όμως γρήγορα εκφυλίστηκε, καθώς πιάστηκε στα γρανάζια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ο εθνικισμός, που ενέπνευσε τις νίκες των βαλκανικών πολέμων, με την παρέμβαση των ξένων αντικαταστάθηκε από το διχασμό, που οδήγησε στη Μικρασιατική καταστροφή.

Η Οκτωβριανή Επανάσταση βρίσκει τη χώρα μας να σπαράσσεται από τις ασθένειες της εθνικής τραγωδίας. Φασιστική καρικατούρα, η δικτατορία του Μεταξά δίνει το τελικό χτύπημα στη λυμφατική δημοκρατία τού μεσοπολέμου. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος αποκαλύπτει ότι η αγγλική επιρροή, δηλαδή ο θρόνος, ήταν ισχυρότερη από το φιλογερμανικό μεταξικό καθεστώς! Στιγμιαία, λαός, θρόνος και κυβέρνηση συμφωνούν. Τουλάχιστον, έτσι φάνηκε. Και γι' αυτό, η νίκη στα βουνά της Αλβανίας μοιάζει με φωτοβολίδα μέσα στο σκοτεινό εθνικό ορίζοντα.

Η Εθνική Αντίσταση, με όσα θετικά πρόσφερε, κλείνει μέσα της το σπέρμα της αυτοκαταστροφής. Γιατί πρώτον, ισχυρές πολιτικές δυνάμεις, ντόπιες και ξένες, τη μάχονται κρυφά και φανερά και, δεύτερον, γιατί το κυριότερο τμήμα της, το ΕΑΜ, δεν προετοιμάστηκε για το ρόλο τής μεταπολεμικής εθνικής λαϊκής εξουσίας. *Τώρα φαίνεται πως το ΕΑΜ δεν έχασε την Εξουσία, γιατί ποτέ δεν θέλησε να την πάρει.*

Η συνειδητοποίηση για το τι είναι η αριστερή εξουσία, μπολιάζει τις μάζες, μετά τη Βάρκιζα. Τότε μπορούμε να πούμε ότι πολιτικοποιείται το κίνημα της Αντίστασης, σε στενή και άμεση σχέση με την ελληνική πραγματικότητα. Δεν προφταίνει όμως να ανδρωθεί, γιατί ξεσπά ο εμφύλιος πόλεμος και το διαλύει.

Μετά τον Εμφύλιο, το Κίνημα της Αριστεράς ενσωματώνεται μέσα στο ευρύτερο δημοκρατικό κίνημα. Ουσιαστικά παίζει το ρόλο του εμπυχωτή και του μπροστάρη. Δεν μπορεί όμως να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο μόνο του, λόγω της μορφής τού καθεστώτος που διαδέχθηκε τον εμφύλιο πόλεμο. Και κυρίως γιατί δεν μπόρεσε και πάλι να αυτοκαθοριστεί.

Όταν στη δεκαετία του '60 δημιουργείται η Ένωση Κέντρου, ο ποιοτικός ρόλος της Αριστεράς μεγαλώνει όσο αυξάνει η ποσοτική δύναμη του Κέντρου και αντίστροφα. Κι αυτό γιατί οι μάζες των κεντρώων αποτελούν, για πρώτη φορά μετά τον Εμφύλιο, έναν προστατευτικό ιστό μέσα στον οποίο μπορεί να ακτινοβολήσει, σχετικά άφοβα, η Αριστερά. Οι επιπτώσεις είναι μεγαλύτερες στην αριστερή νεολαία, που απαλλαγμένη από τις φοβίες των μεγάλων,

δίνει για πρώτη φορά όχι μόνο το ποιοτικό, αλλά και το ποσοτικό προβάδισμα στην Αριστερά. Όμως κι αυτό το Κίνημα, πριν ανδρωθεί, χτυπιέται και διαλύεται από τη Δικτατορία.

Η διάσπαση της Αριστεράς και η μη ενότητα ανάμεσα στο ΠΑΜ και το ΠΑΚ, έκαναν ώστε να χαθούν για την ευρεία πια Αριστερά τα επτά χρόνια της αντιδικτατορικής πάλης. *Να χαθούν ως προς τη σφυρηλάτηση νέων δυνάμεων και την εκπόνηση ενός νέου μοντέλου εξουσίας και διακυβέρνησης, που να ανταποκρίνεται στις νέες συνθήκες.* Αυτές οι νέες συνθήκες ήρθαν με τη πτώση της Χούντας. Τι έγινε από κει και πέρα μάς είναι γνωστό.

Είπαμε ότι η χώρα μας ήταν αδύναμη και απροετοίμαστη μπροστά στους ιστορικούς ανέμους. Τελικά και μέσα απ' τον Εμφύλιο εγκαταστάθηκαν για καλά και μας χώρισαν κάθετα οι δύο κύριοι άνεμοι που φυσούν, ο ένας απ' την Ανατολή κι ο άλλος απ' τη Δύση. Όμως, ούτε η μία ούτε η άλλη παράταξη δεν μπόρεσε να «ελληνοποιήσει» τις κυρίαρχες ιδεολογίες του καιρού μας.

Μετά το 1974, με την παρουσία του Κ. Καραμανλή και του Ανδρέα Παπανδρέου, την εμφάνιση των νέων γενεών στο πολιτικό προσκήνιο, τις προσπάθειες εκσυγχρονισμού των κομμουνιστών και κυρίως με την αυτογνωσία και αυτοσυνείδηση που αποκτούν, έστω άναρχα και αντιφατικά, οι λαϊκές μάζες, άρχισαν να φυσούν τοπικοί άνεμοι.

Η πολιτική, κοινωνική, οικονομική και μορφωτική απελευθέρωση, απασχολεί όλο και πιο πολύ τις μάζες. Οι μάζες μετακινούνται, δρουν, αντιδρούν, αναμοχλεύουν γύρω τους ό, τι βρουν, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια πρωτοφανής δίνη, που με τη σκόνη που ξεσηκώνει μάς φράζει συχνά τον ορίζοντα.

Με όσα είπα, θέλω βασικά να δείξω ότι ο ελληνικός λαός είχε ελάχιστο χρόνο ως σήμερα να δώσει, μέσα σε ειρηνικές συνθήκες και ήπιο πολιτικό κλίμα, τις αναγκαίες απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα του καιρού μας. Δεν του έλειπε μόνο η ψυχική ηρεμία, αλλά και η σωστή πληροφόρηση, ώστε να φτάσει στην πλήρη αυτογνωσία και αυτοκαθορισμό.

Οι τέσσερις «ατμομηχανές» της ανθρώπινης σκέψης, η Φιλοσοφία, η Επιστήμη, η Τέχνη και η Πολιτική, σε ποιο βαθμό επηρέασαν το λαό μας, μέσα στον αιώνα που πέρασε;

Η Πολιτική, κυρίαρχη μέσα στην εθνική μας ζωή, σε ελάχιστες περιπτώσεις είναι πράγματι πολιτική και όχι πολιτικαντισμός. Ακόμη και στις υψηλότερες στιγμές των λαϊκών αγώνων, ακόμα και η Πολιτική της Αριστεράς γίνεται θύμα μιας γενικευμένης πρακτικής, που, όπως είδαμε, υποβιβάζει το ρόλο της σε ρόλο τεχνικού λειτουργού στην υπηρεσία της λογικής μιας Εξουσίας απογυμνωμένης από το περιεχόμενο της Φιλοσοφίας, της Επιστήμης

και της Τέχνης. Περιεχόμενο, που εξασφαλίζει και εκφράζει τον ανθρωπιστικό του χαρακτήρα: Δηλαδή, εξουσία στην υπηρεσία του ανθρώπου. Αυτοεξουσία του λαού, στην ιδανική της μορφή.

Έτσι, η τελευταία δεκαετία τού αιώνα μάς βρίσκει με την ηλικία των 14 ετών δημοκρατικού βίου. Κατά τα άλλα, σοφούς από εθνικές καταστροφές, προδοσίες και λάθη. Που όμως δεν μπορούν να μας βοηθήσουν ώστε να αναπληρωθούν τα μεγάλα δομικά κενά, που άφησε πάνω στη χώρα μας και μέσα στο λαό μας η έλλειψη από το δημιουργικό συγχρωτισμό και την, ιστορικού βάθους, παιδεία, που προσφέρουν τα μεγάλα ρεύματα της Φιλοσοφίας, Επιστήμης, Τέχνης και Πολιτικής. Δυστυχώς, αυτές οι τέσσερις «ατμομηχανές» δεν προώθησαν το βαγόνι – Ελλάς. Ίσως γιατί δεν είχε καν τοποθετηθεί, ιστορικά, επάνω στις ράγες.

Για να μπει το βαγόνι επάνω στις ράγες, θα πρέπει πριν από κάθε άλλο να επιλύσουμε τάχιστα τις μεγάλες εθνικές εκκρεμότητες. Δεν νομίζω πως έχουμε πολύ καιρό μπροστά μας.

Μόνο αν δείξουμε ικανότητα στη γρήγορη και θετική επίλυση αυτών των προβλημάτων, θα έχουμε την τύχη να μας σύρουν προς το μέλλον, οι μεγάλες ωστικές δυνάμεις, που διαμόρφωσαν και διαμορφώνουν την ανθρωπότητα.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Ακόμα, δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας ότι αυτές οι σχέσεις που εξετάσαμε πιο πριν, στις τέσσερις μορφές έκφρασης της ανθρωπίνης σκέψης και της σύγχρονης κοινωνίας, αποτελούν μια *σχέση δυναμική*. Μια σχέση που επηρεάζει πρώτιστα τις ίδιες τις παραγωγικές δυνάμεις κι αυτές με τη σειρά τους διαμορφώνουν και διαμορφώνονται από τις παραγωγικές τάξεις.

Η *Εξουσία* ολοκληρώνεται, πάντοτε, σε μορφή σχέσεων καταπίεσης. Στην κορύφωσή της ισούται με τη βία. Η Πολιτική που υπηρετεί μια τέτοια μορφή Εξουσίας πρέπει να έχει αποκοπεί πλήρως από τη Φιλοσοφία και την Τέχνη. Για να παραταθεί, πρέπει να στεγανοποιηθεί από το οξυγόνο της Ελευθερίας και της Δημοκρατίας. Η Ελευθερία και η Δημοκρατία σκοτώνουν την Εξουσία – Βία.

Η άλλη διάσταση της Φιλοσοφίας και της Τέχνης, αλλά και της Επιστήμης και της Πολιτικής, είναι, όπως είπαμε, εκείνη που απορρέει από την ανάγκη τού ανθρώπου σαν μονάδας και του ανθρώπου – μέλους τού κοινωνικού συνόλου, να ικανοποιήσει και τις δύο βασικές τάσεις που τον χαρακτηρίζουν: Δηλαδή για όλο και

πιο πολλή και πιο ουσιαστική Ελευθερία. Και για όλο πληρέστερη και ουσιαστικότερη έκφραση των πνευματικών και ψυχικών του αναγκών – ανησυχιών.

Έτσι, μέσα στις σχέσεις κοινωνιών και πολιτικής, κοινωνιών και επιστήμης κ.λπ., καθοριστικό ρόλο παίζει η *Ελευθερία*, σαν το μέγιστο ανθρώπινο αγαθό.

Στη σχέση Εξουσία – Πολιτική, η φιμωμένη Ελευθερία παίζει πάντα τον κύριο ρόλο. Σ' αυτή δε τη περίοδο της ωριμότητας, πιστεύω ότι θα διαδραματίσει τον καθοριστικό.

Ανάμεσα στην Πολιτική και την Τέχνη υπάρχει μια παράξενη σχέση. Ενώ η Φιλοσοφία και η Επιστήμη είναι προϊόντα γραφείου και εργαστηρίου, που σε συνέχεια επιβεβαιώνονται ή απορρίπτονται, με βάση την καθαρή λογική ή το πείραμα, η Πολιτική και η Τέχνη διαμορφώνονται με βάση το διάλογο, ενός ή περισσοτέρων, με το λαό. Και η επιβεβαίωση ή η απόρριψή τους είναι προϊόν βαθιάς ζύμωσης μέσα στο λαό.

Η Πολιτική και ο Πολίτης έχουν την ίδια ρίζα. Η Πολιτική είναι η Τέχνη του Πολίτη. Ή μάλλον, η Τέχνη που εναρμονίζει τους πολίτες μεταξύ τους. *Ποιά όμως Πολιτική, έως σήμερα, είχε τον Πολίτη επίκεντρο της προσοχής της ως το τέλος;*

Η Τέχνη εναρμονίζει τον πολίτη με τον εαυτό του. Όμως για να το πετύχει, πρέπει ο πολίτης να γνωρίζει τον εαυτό του. Ή μάλλον, να είναι ο εαυτός του. Φαίνεται ότι τελικά το πιο δύσκολο για μας είναι να είμαστε αυτό που είμαστε. Να βρίσκουμε αυτό που είμαστε. Να το βλέπουμε και να το ζούμε. Γιατί, έως ότου βρούμε τον εαυτό μας, θα πρέπει να λύσουμε ένα σωρό πρακτικά προβλήματα – βασικά τις στοιχειώδεις μας ανάγκες, να είμαστε ξεκούραστοι και δυνατοί, ξέγνοιαστοι – ώστε να στρέψουμε τα μάτια προς τον έσω κόσμο μας, προς τον εαυτό μας.

Ο καλλιτέχνης – δημιουργός, σαν ένας υπερευαίσθητος δέκτης, έχει συλλάβει τα «κύματα» που εκπέμπει ο εαυτός μας και τα έχει αποτυπώσει σε έργα αισθητικά. Το «ωραίο» είναι η μορφή του κρυμμένου εαυτού μας. Το «ωραίο» και ο εαυτός μας έχουν δομή αναλλοίωτη. Ο καλλιτέχνης – δημιουργός, μικρός ήλιος, φωτίζει αυτόν τον κρυστάλλινο πυρήνα και δημιουργεί χίλιες δυο αντανakλάσεις: αυτή είναι η αναρίθμητη ποικιλία των μορφών του «ωραίου».

Στις πρωτόγονες κοινωνίες ήταν δύσκολο να δουν οι άνθρωποι τους εαυτούς τους, γιατί δεν είχαν λύσει τις στοιχειώδεις τους ανάγκες. Στις υπερσύγχρονες κοινωνίες ξανάγινε δύσκολο αυτό το κοίταγμα του εαυτού μας, γιατί η λογική της καταναλωτικής λειτουργίας δημιουργεί ασταμάτητα νέες ανάγκες.

Και στις δύο περιπτώσεις είναι δύσκολο για τον καλλιτέχνη – δημιουργό να συλλάβει τα σήματα που εκπέμπει ο ανθρώπινος πυρήνας. Αλλά και αν το κατορθώσει, το μήνυμά του – το έργο τέχνης – θα μείνει μετέωρο, γιατί οι άνθρωποι δεν μπορούν να δουν τον εαυτό τους.

Η ίδια αυτογνωσία είναι απαραίτητη για λειτουργία της Πολιτικής σαν Τέχνης που εναρμονίζει μεταξύ τους τους πολίτες. Όταν δεν υπάρχει αυτή η αυτογνωσία, η Πολιτική καταντά, όπως είδαμε, όργανο της Εξουσίας. Γιατί έχει τη δύναμη, αντί να εναρμονίζει τους πολίτες, για α τους εξυψώσει σε τοποτηρητές του κοινωνικού και ιστορικού γίνεσθαι, να τους τυλίγει και να τους δένει με χίλια δυο δεσμά και να τους προσφέρει «πακέτο» στην Εξουσία. Ποιός πολίτης, όμως, δέχεται αδιαμαρτύρητα αυτήν τη μοίρα; Ας αντιστρέψω, καλύτερα, το ερώτημα: *Ο πολίτης που συναντήθηκε ουσιαστικά με τη Φιλοσοφία, την Επιστήμη, την Τέχνη και την Πολιτική, μπορεί να γίνει ανδρείκελο;*

Ο πολίτης που συναντήθηκε ουσιαστικά, έστω μόνο με τη Φιλοσοφία ή την Επιστήμη ή την Τέχνη ή την Πολιτική, μπορεί να καταντήσει άβουλος υπηρέτης της Εξουσίας; Αναφέρομαι φυσικά σε κοινωνικά σύνολα και όχι σε άτομα. Γι' αυτό θα ήταν ίσως ορθότερο, τη λέξη πολίτης να την αντικαταστήσουμε με τη λέξη πολίτες. Κι αυτό, γιατί δεν πρέπει να μας διαφεύγει ο ρόλος που παίζουν οι οπορτουνιστές. *Χωρίς τον οπορτουνιστή δεν μπορεί να επιβιώσει Εξουσία.* Και ο οπορτουνιστής, δυστυχώς, έχει γενικά πρόσβαση σε έναν ή περισσότερους απ' αυτούς τους τέσσερις τομείς της ανθρώπινης πνευματικής δραστηριότητας.

Τι θα ήταν, αλήθεια, η Εξουσία, αν δεν είχε γύρω της ένα σωρό επιστήμονες, φιλοσόφους, καλλιτέχνες και πολιτικούς; Όμως μερικοί απ' αυτούς, καθώς η φλόγα της ελευθερίας δεν είχε σβήσει εντελώς μέσα τους, όντας στους προθαλάμους της Εξουσίας, δημιούργησαν έργα ελεύθερα, δηλαδή αντιεξουσιαστικά. *Μιας και κάθε ζωντανή σκέψη, κάθε ζωντανό έργο, έχει μέσα του το σπέρμα της αντιεξουσίας.* Την πνοή της Ελευθερίας με κέντρο τον άνθρωπο.

Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Εδώ και κάμποσο καιρό έχω καταλήξει στο συμπέρασμα πως η πρώτη ουσιαστικά επαναστατική πράξη που μπορεί να και πρέπει να γίνει στην εποχή μας είναι να δημιουργήσουμε τις κατάλληλες κοινωνικές συνθήκες, ώστε ο πολίτης να μπορέσει να «δει» το χαμένο εαυτό του. Πού και πώς χάνεται ο σημερινός πολίτης, αυτά είναι πράγματα γνωστά και χιλιοειπωμένα.

Έγινα από την πρώτη στιγμή «Ευρωπαίος» γιατί, όπως είπα και στην αρχή, πρέπει να βλέπουμε την εποχή μας με ιστορικά μεγέθη. Και η «Ευρώπη» είναι ένα τέτοιο μέγεθος. Είναι δυνατόν η Ευρώπη, στο άμεσο μέλλον, να μας επιτρέψει να περάσουμε από τη θεωρία στην πράξη, σε σχέση με την επάνοδο της Φιλοσοφίας, της Επιστήμης, της Τέχνης και της Πολιτικής μέσα στην καθημερινή ζωή του λαού; Και με ποιές προϋποθέσεις;

Στο Τύμπινγκεν² της Γερμανίας οργανώνουμε από 6 έως 8 του Μάη μια πρώτη συνάντηση που έχει γενικό τίτλο: «Η Κουλτούρα της Ειρήνης». Πολλές ερμηνείες μπορεί να δώσει κανείς για το περιεχόμενο αυτού του τίτλου. Η δική μου πρόθεση είναι να θέσω το πρόβλημα των σχέσεων του σύγχρονου καλλιτέχνη με το σύγχρονο κοινό. Τις σχέσεις τού σύγχρονου κοινού με τη σύγχρονη Τέχνη και γενικά με την Τέχνη.

Σε συνέχεια, και αφού εξετάσουμε τις αιτίες που κάνουν τον σύγχρονο Ευρωπαίο «να μην μπορεί να δει τον εαυτό του», θα ζητήσω να εξετάσουμε αν είναι δυνατόν, μέσα στις σύγχρονες συνθήκες παραγωγής, να απαλλάξουμε, και σε ποιό βαθμό, τον σύγχρονο Ευρωπαίο από τα δεσμά τού κύκλου παραγωγής. Όχι φυσικά απ' όλα και δια μιάς. Αλλά από ένα μεγάλο τους μέρος, αφήνοντας τα απολύτως απαραίτητα για να γυρίζει ο τροχός της παραγωγής.

Ο Καρλ Μαρξ είπε πως ο άνθρωπος για γίνει απόλυτα ελεύθερος θα πρέπει να βγει από τον κύκλο παραγωγής. Γνώριζε όσο κανείς άλλος πως ο άνθρωπος που δαπανά τον καλύτερο εαυτό του μέσα στο μαγγανοπήγαδο μιας εξοντωτικής υποχρεωτικής και χωρίς ενδιαφέρον – καταναγκαστικής – καθημερινής εργασίας τελικά χάνει τον εαυτό του.

«Εαυτός» του σημαίνει: σωματική, ψυχική και πνευματική δύναμη. Αν μετρήσουμε το πρωί που ξεκινά ο εργαζόμενος από το σπίτι του για να πάει στη δουλειά του τις *ανθρωπομονάδες* του σε σωματική, ψυχική και πνευματική δύναμη και τις ξαναμετρήσουμε το βράδυ που ξαναγυρνά, θα δούμε ότι έχασε ίσως και τα 9/10 της δύναμής του. Που σημαίνει τα 9/10 του εαυτού του.

² Βασική εισήγηση στην συνάντηση του Τύμπινγκεν ήταν το «ΑΝΤΙΜΑΝΙΦΕΣΤΟ».

Αν υπολογίσουμε τις συνθήκες της σύγχρονης μηχανοποιημένης εργασίας, τους ρυθμούς εργασίας, στην κατανάλωση όχι μόνο μυϊκής αλλά όλο και περισσότερο πνευματικής και ψυχικής δύναμης. Αν υπολογίσουμε τις συνθήκες μεταφοράς στους τόπους δουλειάς. Τη προσοχή, την ένταση, την κόπωση, την ταλαιπωρία ακόμα και από την έλλειψη του αναγκαίου οξυγόνου (μέσα στη μολυσμένη ατμόσφαιρα των μεγαλουπόλεων). Αν με δυο λόγια μετρήσουμε σχολαστικά τις απώλειες, είναι βέβαιος ότι η σημερινή οκτάωρη, έστω και επτάωρη, καθημερινή εργασία ισοδυναμεί με δεκατετράωρη τουλάχιστον εργασία, μέσα στις συνθήκες τής αρχής τού αιώνα μας.

Γιατί σήμερα θα πρέπει να προσθέσουμε, πέρα από τους εξοντωτικούς ρυθμούς, και την ποιότητα εργασίας, τους ψυχικούς καταναγκασμούς και τα ψυχικά άγχη, που προσθέτει πάνω μας η κυρίαρχη λογική τής καταναλωτικής κοινωνίας. Ο σύγχρονος άνθρωπος μου θυμίζει την εικόνα τού αλόγου που έχουν κρεμάσει μπροστά του ένα δέμα σανό, το οποίο δεν μπορεί να φθάσει ποτέ.

Συμπέρασμα 1ο: Ποτέ ίσως οι συνθήκες ζωής και παραγωγής δεν άδειασαν τόσο πολύ τους ανθρώπους από τον εαυτό τους.

Συμπέρασμα 2ο: Ο άνθρωπος που δεν μπορεί να δει τον εαυτό του είναι δυστυχισμένος, είναι άβουλος, είναι άχρηστος, είναι επικίνδυνος.

Συμπέρασμα 3ο: Δεν μπορεί να υπάρξει Τέχνη γι' αυτόν άνθρωπο. Γιατί αυτός ο άνθρωπος έχει κατακτήσει δούλος τού Συστήματος, ενώ η Τέχνη γεννήθηκε με τη σχέση τού καλλιτέχνη – δημιουργού με τον ελεύθερο πολίτη.

Οι προτάσεις μου για έξοδο από το αδιέξοδο είναι ακόμα «πρωτογενείς». Απλώς θέτουν μερικά θέματα για εξέταση και για συζήτηση. Όπως λ.χ. (υπό τύπον ερωτημάτων):

- Μέσα στις συνθήκες τής Ευρώπης, μπορούμε να υπολογίζουμε σε μια προοδευτική μείωση του χρόνου καθημερινής εργασίας και σε ποια κατώτερα επίπεδα μπορούμε να φτάσουμε; Αντίστροφα, νομίζω ότι η τετράωρη εργασία (στις σημερινές συνθήκες) αντιπροσωπεύει το ανώτατο όριο αντοχής. Από κει και πάνω ο πολίτης «χάνει» τον εαυτό του.
- Μέσα σ' αυτήν την προοπτική, γιατί να μην μπορούμε να εντάξουμε στην παραγωγή τη στρατιά των 12εκατ. ανέργων, μειώνοντας έτσι το γενικό επίπεδο της καθημερινής απασχόλησης;

□ Γιατί τα ρομπότ και γενικά τα ηλεκτρονικά μέσα που προσφέρουν εργασία να μην κοινωνικοποιηθούν, να δουλεύουν δηλαδή μόνο προς όφελος του κοινωνικού συνόλου;

□ *Είναι δυνατόν να περιορίσουμε τον καταναλωτικό πυρετό μόνο στα πραγματικώς αναγκαία καταναλωτικά είδη;* Ορισμένα γερμανικά συνδικάτα, έμαθα ότι προτείνουν παράλληλα με τη μείωση της καθημερινής απασχόλησης και μείωση του μισθού, κατανοώντας το πρόβλημα που γεννιέται στη διαμόρφωση των τιμών. Και δικαιολογούν αυτή την πρόταση με το επιχείρημα «είμαστε έτοιμοι να μειώσουμε την περιττή κατανάλωση».

□ Αυτόματα προβάλλει το πρόβλημα του «ελεύθερου χρόνου». Αν υποθέσουμε ότι ο εργαζόμενος το πρωί, πριν ξεκινήσει για τη δουλειά του, διαθέτει, ας πούμε, 100 ανθρωπομονάδες ενέργειας. Το βράδυ η ενέργεια πέφτει στις 10 ανθρωπομονάδες. Τι μπορεί να κάνει; Η υψηλότερη πνευματική πράξη γι' αυτόν είναι να δει ένα σήριαλ τύπου «Ντάλλας» ή «Δυναστείας». Εξ ου και η μεγάλη επιτυχία αυτών των τηλεοπτικών συνταγών. Είναι ανίκανος να πάει πιο πέρα. Δεν μπορεί. Έχει, όπως είπαμε, «αδειάσει».

Με την τετράωρη, ας πούμε, εργασία, θα του μένει ενέργεια 50 και περισσότερο ανθρωπομονάδων. Τι θα την κάνει; *Ο άνθρωπος που διαθέτει υψηλή ενέργεια χωρίς να μπορεί να τη διοχετεύσει σε πνευματικές κυρίως ενασχολήσεις – παράλληλα με τα πολιτισμένα σωματικά αθλήματα – μπορεί να γίνει επικίνδυνος. Γιατί αυτή η ενέργεια μπορεί να εκδηλωθεί με βαρβαρότητα, επιθετικότητα, πρωτογονισμό.*

Εδώ τίθεται επιτακτικά το πρόβλημα του «ελεύθερου χρόνου». Δηλαδή, μπαίνουν μπροστά μας τα προβλήματα της παιδείας και του πολιτισμού. Πρέπει γι' αυτό να απαντήσουμε στα ερωτήματα:

⌘ *Ποιά παιδεία αντιστοιχεί στον ελεύθερο (από τα δεσμά της παραγωγής) πολίτη;*

⌘ *Ποιον πολιτισμό έχει ανάγκη ο άνθρωπος που διαθέτει καθημερινά μια μεγάλης ενέργειας· Σωματική, πνευματική, ψυχική;*

ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Μετά από αυτές τις σκέψεις, πιστεύω ότι γίνεται περισσότερο κατανοητός ο τίτλος «Κουλτούρα της Ειρήνης». Γιατί, *βασική προϋπόθεση* για όλα αυτά είναι να απαλλαγούμε πρώτα οριστικά από τους φόβους και τους καταναγκασμούς των πολεμικών δαπανών και της πολεμικής ψύχωσης.

Η μακαριότητα της άγνοιας, που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες κοινωνίες, δεν σημαίνει ότι πέθαναν οριστικά η Φιλοσοφία και η Τέχνη. Αυτές οι καρικατούρες, μιας Επιστήμης που εξυπηρετεί τον πόλεμο και την υποταγή του πολίτη στην κατανάλωση και μιας Πολιτικής που γυαλίζει τις μπότες της Εξουσίας, δεν σημαίνουν καθόλου πως πέθανε η αληθινή Επιστήμη και η πραγματική Πολιτική.

Το ότι ο σύγχρονος πολίτης δεν τις ξέρει ούτε τις βλέπει, αυτό και μόνο δείχνει την αληθινή του τραγωδία. Έχει οδηγηθεί στη «βαρβαρότητα» από αδυναμία. Γιατί το σύστημα τον αδειάζει καθημερινά από την «ουσία» του. Κι αυτό είναι ίσως ακόμα πιο δραματικό. Τουλάχιστον οι βάρβαροι απολαμβάνουν τη βαρβαρότητά τους, που είναι προϊόν αξόδευτης ενέργειας. Γιατί η «ουσία» του ανθρώπου χωρίς πνευματικούς δεσμούς είναι κτηνώδης.

Το ότι η σύγχρονη καρικατούρα της Πολιτικής καταφέρνει ώστε ο πολίτης να απολαμβάνει, να χαίρεται την υποταγή του, μπροστά στις πυραμίδες της Εξουσίας, αυτό είναι η ντροπή του. Φτάσαμε έτσι στην εποχή της ατομικής ενέργειας και της κατάκτησης του Διαστήματος, στη μεγαλύτερη – ιστορικά – απομάκρυνση του ανθρώπου από τον εαυτό του. Οι σύγχρονες κοινωνίες γέμισαν από «αδειασμένους» πολίτες.

Υπάρχουν, άραγε, τα μέσα και οι κάθε είδους προϋποθέσεις – τουλάχιστον στην Ευρώπη, σήμερα ή αύριο - , ώστε να δημιουργήσουμε τις αναγκαίες κοινωνικές συνθήκες, μέσα στις οποίες κάποτε ένας τόσο μεγάλος αριθμός πολιτών να μπορέσει να φτάσει στην προσωπική του ολοκλήρωση; Αυτό είναι το κρίσιμο ερώτημα που θα θέσω στη συνάντηση του Τύμπινγκεν. Αν γίνει κάτι τέτοιο, νομίζω ότι τότε θα μπορούμε στην πραγματική ιστορία του ανθρώπου. *Του πολυδιάστατου.*

Πάντως, θα πρέπει να υπογραμμίσω με έμφαση, βρισκόμαστε ακόμη, από κάθε άποψη, στην αρχή της αρχής.

ΕΙΚΟΣΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΣΗΜΕΡΑ

Πλησιάζουμε το 1990. Τότε θα συμπληρωθεί μισός αιώνας από τον πόλεμο στα βουνά της Αλβανίας. Μεγάλοι σταθμοί σ' αυτή την πεντηκονταετή εθνική πορεία είναι: Η συμμετοχή της χώρας μας στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ξένη κατοχή. Η Εθνική Αντίσταση. Ο εμφύλιος πόλεμος. Η εμπέδωση της αμερικανοκρατίας με κύριο φορέα το αστυνομικό κράτος. Ο αγώνας για δημοκρατία. Η στρατιωτική χούντα και ο αντιδικτατορικός αγώνας.

Μέσα στον τελευταίο μισό αιώνα, η χώρα μας έζησε:

- ⌘ Δέκα χρόνια σε συνθήκες πολέμου και εμφυλίου.
- ⌘ Εφτά χρόνια στρατιωτικής δικτατορίας.
- ⌘ Δεκαεφτά χρόνια αστυνομικού κράτους, και
- ⌘ Δεκατρία μόνο χρόνια σε συνθήκες δημοκρατίας.

Δηλαδή, η δημοκρατία αναλογεί μόλις σ' ένα 25% της εθνικής μας ζωής.

Ο αιώνας μας είναι ο αιώνας της Οκτωβριανής Επανάστασης. Του φασισμού, του ναζισμού και του ιαπωνικού ιμπεριαλισμού. Της γιγαντιαίας σύγκρουσης, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, που προς στιγμής συνένωσε τη Σοβιετική Ένωση και τις ΗΠΑ (μαζί με τους συμμάχους τους) εναντίον της χιτλερικής Γερμανίας και των συμμάχων της. Της κινεζικής επανάστασης. Της δημιουργία του σοσιαλιστικού στρατοπέδου. Της διάλυσης της αποικιοκρατίας. Της δημιουργίας του ΝΑΤΟ και του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Της πυρηνικής εποχής και της πυρηνικής αντιπαράθεσης ΗΠΑ – ΕΣΣΔ. Της κατάκτησης του Διαστήματος. Της ηλεκτρονικής επανάστασης. Της ραγδαίας οικονομικής ανάπτυξης μιας σειράς κρατών στον καπιταλιστικό χώρο. Της δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Κομεκόν. Της αυξανόμενης οικονομικής εξαθλίωσης στον Τρίτο Κόσμο. Της οικονομικής στασιμότητας στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού. Και, τέλος, των προσπαθειών για έναν παράλληλο πυρηνικό αφοπλισμό με όραμα την παγκόσμια ειρήνη.

Στη χώρα μας ο πόλεμος κατά της φασιστικής Ιταλίας και της ναζιστικής Γερμανίας έφερε για μια στιγμή την εθνική ενότητα. Με την ήττα, κατέρρευσαν ο θρόνος και το κράτος της Δεξιάς που κυβερνούσαν τη χώρα. Δημιουργήθηκε η Εθνική Αντίσταση με κύριο φορέα το ΕΑΜ. Στα βουνά, προσωρινά, έγινε προσπάθεια για τη

δημιουργία λαϊκού κράτους νέου τύπου. Όμως, η απελευθέρωση έφερε στο προσκήνιο τον παλιό πολιτικό κόσμο. Με τη βοήθεια των Άγγλων χτύπησαν το ΕΑΜ, ξανάφεραν το θρόνο και ξαναχτίσανε το αστυνομικό κράτος. Ο εμφύλιος πόλεμος, που ήταν καρπός αυτής της πολιτικής, παρ' ότι αντανάκλούσε την εσωτερική κατάσταση, τις εσωτερικές ταξικές, ιδεολογικές, και πολιτικές αντιθέσεις, *φορτίστηκε τελικά σε μεγαλύτερο βαθμό απ' όσο έπρεπε από τις διεθνείς αντιθέσεις και κυρίως την αντίθεση ΗΠΑ – Σοβιετικής Ένωσης – αντίθεση που με την άνοδο του Τρούμαν βρισκόταν τότε στο κορύφωμά της.*

Με την επιβολή του «Δόγματος Τρούμαν» στην Ελλάδα, ο αστικός πολιτικός κόσμος παραδίδει τη χώρα στους Αμερικάνους, ενώ από την απέναντι πλευρά, το Κομμουνιστικό Κόμμα και ο Δημοκρατικός Στρατός εκφράζουν τις θέσεις της Σοβιετικής Ένωσης. *Η κορυφαία διεθνής αντίθεση ΗΠΑ – Σοβιετικής Ένωσης παγιώνεται στην εσωτερική ζωή της χώρας.* Οριοθετεί ως σήμερα ακόμη τις πολιτικές εξελίξεις. Με βάση τις ένοπλες δυνάμεις, την αστυνομία, τον κρατικό μηχανισμό, το θρόνο και τις αστικές πολιτικές δυνάμεις, κυριαρχεί η αμερικανοκρατία.

Στη δεκαετία του '60 μια μερίδα του αστικού πολιτικού κόσμου διαχωρίζει τη θέση της με αίτημα περισσότερες δημοκρατικές ελευθερίες, χωρίς να θίγει τα βασικά ερείσματα της αμερικανοκρατίας. Η Αριστερά εκμεταλλεύεται αυτή την αντίθεση κάνοντας για πρώτη φορά αισθητή την παρουσία της στο μαζικό χώρο. Μπροστά στον κίνδυνο, οι στρατιωτικοί, θεματοφύλακες του αστυνομικού κράτους και της αμερικανοκρατίας, επιβάλλουν στρατιωτική δικτατορία.

Η διάσπαση της Αριστεράς, που συμπίπτει με την επιβολή της δικτατορίας, δεν επιτρέπει στις διαρκώς αφυπνιζόμενες λαϊκές δυνάμεις να συσπειρωθούν και να οργανωθούν, ώστε την πτώση της δικτατορίας να την ακολουθήσει μια νέου τύπου δημοκρατία, απαλλαγμένη από τις ξένες δεσμεύσεις και τα εσωτερικά καρκινώματα. Η προδοτική στάση των στρατιωτικών απέναντι της Κύπρου, που είχε ως αποτέλεσμα την ξένη εισβολή και την τουρκική κατοχή του 40% της μεγαλονήσου, οδηγεί στην πτώση της χούντας. Η μορφή της δημοκρατίας που ακολουθεί αντανάκλα τον υπάρχοντα συσχετισμό δυνάμεων. Οι δημοκρατικές ελευθερίες, που για πρώτη φορά λειτουργούν, αντισταθμίζονται με τη διατήρηση του συντηρητικού κρατικού μηχανισμού και με τον έλεγχο των ερεισμάτων στρατηγικής σημασίας από τους Αμερικάνους.

Με βάση τα αντιαμερικανικά αισθήματα του ελληνικού λαού ξανάρχεται και εμπεδώνεται η διεθνής αντίθεση ΗΠΑ – Σοβιετικής Ένωσης, που κυριαρχεί και πάλι στην εσωτερική ζωή της χώρας. Η εθνική ζωή ιδεολογικοποιείται γύρω από τα προβλήματα που έχουν σχέση με τη διεθνή σύγκρουση, δηλαδή ΝΑΤΟ – ΒΑΣΕΙΣ – ΕΟΚ, ενώ υποβαθμίζεται η ιδεολογική – ταξική σύγκρουση, που αφορά τα κύρια εσωτερικά προβλήματα του λαού. Έτσι, σε μια σειρά ζωτικών τομέων, η εθνική ζωή στασιμοποιείται και υποχωρεί, και πρώτα και κύρια στον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης.

Η αμερικανοκρατία, που τυπικά τη διώξαμε από την πόρτα, ξαναμπήκε από το παράθυρο. Μόνο που έχει αλλάξει μορφές και μεθόδους. Φοβούμενοι ότι κινδυνεύουν να χάσουν τα ζωτικά γι' αυτούς ερείσματα στη χώρα μας, οι Αμερικανοί διεισδύουν και πάλι βαθιά σε όλους τους νευραλγικούς τομείς της εθνικής ζωής.

Η Αριστερά, σαν ο αδιάλλακτος τοποτηρητής του συνθήματος: Έξω από το ΝΑΤΟ – Έξω οι ΒΑΣΕΙΣ, απομονώνεται όλο και πιο πολύ. Κάποτε θα διαπιστώσει ότι οι Αμερικανοί, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, διατηρούν και θα διατηρήσουν τα στρατηγικά τους ερείσματα· όμως ρίχνοντας όλες τους τις δυνάμεις για να προστατεύσουν τη στρατιωτική τους παρουσία ξαναμπήκαν με καινούργιους, ραφιναρισμένους τρόπους μέσα σ' όλο το φάσμα της εθνικής ζωής, ώστε να μην έχουν ανάγκη από μεθόδους του απροκάλυπτου αστυνομικού κράτους για να στηρίξουν την παρουσία και τα συμφέροντά τους.

Από την άλλη μεριά, η «επαναστατική γυμναστική», με στόχους-συνθήματα σχεδόν εξωπραγματικά και ανέφικτα, κούρασε το λαό και ιδιαίτερα το χώρο της ευρύτατης Αριστεράς, όπου άρχισαν να παρουσιάζονται φαινόμενα πολιτικού εκφυλισμού. Προσανατόλισε το δυναμικό του μαζικού πολιτικού κινήματος προς την κατεύθυνση μιας αλλαγής καθαρά επαναστατικού χαρακτήρα – ενώ ήξερε ότι δεν υπάρχουν τέτοιες προϋποθέσεις – και έτσι άφησε το χώρο ελεύθερο, εκεί που υπήρχαν υπαρκτά, ουσιαστικά εθνικά-λαϊκά προβλήματα που οι λύσεις τους ήταν εφικτές εάν και εφόσον έπεφτε επάνω τους ο όγκος του λαϊκού κινήματος.

Το αποτέλεσμα ήταν να χαθεί ο αγώνας και εναντίον της στρατιωτικής παρουσίας των Αμερικανών και για τις ριζικές και εφικτές αλλαγές κοινωνικού και οικονομικού χαρακτήρα. Το κενό που άφησε αυτή η τακτική των ανέφικτων στόχων, το κατέκτησε

εύστοχα η μεταμφιεσμένη αμερικανοκρατία μέσω των ίδιων των συμμάχων της Αριστεράς! Αυτό φάνηκε καθαρότερα από κάθε άλλο τομέα στην εκπόνηση και εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής, που ταξικά εκφράζει τη λογική και τα συμφέροντα του μεγάλου κεφαλαίου και των ξένων μονοπωλίων, ενώ πολιτικά δημιουργεί εξ αντικειμένου μέτωπο ΠΑΣΟΚ – Νέας Δημοκρατίας, αφήνοντας στη γωνία την Αριστερά.

Το ίδιο θα γίνει και με τις Βάσεις. Από τη στιγμή που το κυβερνητικό κόμμα θα βρει την κατάλληλη φόρμουλα για να δικαιολογήσει την παρουσία τους, και πάλι θα δημιουργηθεί μέτωπο ΠΑΣΟΚ – Νέας Δημοκρατίας, με την Αριστερά στη γωνία.

Τελικά, η υπερ-ιδεολογικοποίηση της πολιτικής μας ζωής, στη διάρκεια των τελευταίων χρόνων που συμπίπτουν με τη λειτουργία του δημοκρατικού συστήματος, δεν κούρασε μόνο τους οπαδούς του προοδευτικού – αριστερού κινήματος. Ακόμα πιο τραγικό είναι το ότι απόπλισε ολόκληρο τον ελληνικό λαό, τον αποστράτευσε, τον έβαλε στο περιθώριο σε μια ιστορική στιγμή που απαιτείται η λαϊκή πανστρατιά, η σύσσωμη παλλαϊκή συμμετοχή στη μάχη για την ουσιαστική επιβίωση του έθνους. Κι αυτή η σύγχρονη μάχη, που τη δίνουν πολλοί λαοί, από τους Ιάπωνες τους Φιλανδούς, και όλοι οι λαοί της Ευρώπης (με τους οποίους αύριο θα συνυπάρξουμε χωρίς σύνορα), είναι η μάχη της οικονομικής ανάπτυξης, της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ανασυγκρότησης.

Το κυβερνών κόμμα, θέλοντας να καρπωθεί τη φιλολαϊκή πλην ανέφικτη συνθηματολογία της Αριστεράς, μπορεί να κέρδισε την κυβερνητική εξουσία, όμως τελικά παγιδεύτηκε μέσα στα ίδια του τα δίχτυα. Γιατί είναι φανερό ότι δεν μπορεί κανείς ατιμωρητί να υπόσχεται πράγματα που ο ίδιος πιστεύει ότι δεν μπορεί να πραγματοποιήσει. Γι' αυτό, η τελευταία επταετία καταναλώθηκε σε μια συνεχή προσπάθεια συμβιβασμού των ασυμβίβαστων. Των οραμάτων με την πραγματικότητα. Των υποσχέσεων με τις υπαρκτές δυνατότητες.

Όμως, ενώ οι κύριοι εκπρόσωποι αυτής την πολιτικής ασχολούνται με τους γνωστούς πολιτικούς, κομματικούς, πολιτειακούς και κάποτε και εθνικούς ακροβατισμούς, προς τέρψιν του φιλοθεάμονος κοινού, που μέσω του ημερήσιου Τύπου έχει ανακαλύψει ένα νέο θέατρο σκιών εθνικού μεγέθους, αφ' ενός οι γνωστοί διεθνείς κύκλοι και δυνάμεις που φημίζονται για τη σοβαρότητά τους, και εν προκειμένω οι Αμερικανοί, κατακτούν, το ένα μετά το άλλο, όλα τα σημαντικά εθνικά ερείσματα και νευραλγικές θέσεις, αφ' ετέρου ο λαός, έχοντας υποβαθμιστεί στο

ρόλο του θεατή, παύει να αποτελεί όλο και πιο επικίνδυνο παράγοντα πολιτικής παρέμβασης και φορέα ανάπτυξης και προόδου.

Η Βουλή γίνεται όλο και περισσότερο ανύπαρκτη. Τα συνδικάτα υπολειπούνται. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει αφεθεί στον πατριωτισμό των δημοτικών αρχόντων και των δημοτών της. Ο τροχός της εθνικής παραγωγικότητας γυρίζει όλο και πιο αργά. Η κρατική πρόνοια, με τη μορφή παροχής υπηρεσιών στον πολίτη (Υγεία – Παιδεία – Πολιτισμός – Δημόσια έργα), έχει επανακάμψει σε εποχές όπου η «επάρατος Δεξιά» αδιαφορούσε για τα προβλήματα του τόπου και του λαού.

Τη στιγμή αυτή αφυπνίζονται οι δυνάμεις της Αριστεράς, που ουσιαστικά έστρωσαν το χαλί για να περάσει το ΠΑΣΟΚ και να φτάσει στην εξουσία. Ήρθε η ώρα για να πληρωθούν οι αντιφάσεις και τα αδιέξοδα που δημιούργησε στο χώρο της Αριστεράς το βασικό – αλλά ανομολόγητο – λάθος: ότι το μέτωπο με το ΠΑΣΟΚ ήταν εφικτό εφ’ όλης της ύλης, συμπεριλαμβανομένης και της κατάκτησης του στόχου (που έχει ουσιαστικά επαναστατικό χαρακτήρα) της εξόδου της χώρας μας από το ΝΑΤΟ και του ξηλώματος των αμερικανικών βάσεων. Και ακόμα, της παράλληλης επιδίωξης, της εγκατάλειψης της ΕΟΚ. Με ποιες αναλύσεις, σε σχέση με τις αντικειμενικές συνθήκες, το αγωνιστικό φρόνημα του ελληνικού λαού, τον εσωτερικό και διεθνή συσχετισμό δυνάμεων και με ποιες πληροφορίες και εγγυήσεις, σε σχέση με την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, έφτασαν στο συμπέρασμα αυτό;

Εξετάσαμε πιο πριν ποια ήταν τα αποτελέσματα αυτής της μαξιμαλιστικής τακτικής μέσα στο λαό και το έθνος. Ακόμα χειρότερα, μπορούμε να πούμε, ότι είναι στο χώρο της Αριστεράς. Γιατί, θέλει δε θέλει, και μη έχοντας πάρει έγκαιρα τις αποστάσεις της – ακόμα και όταν η κυβέρνηση εφαρμόζε τα καθαρά αντιλαϊκά οικονομικά και συνδικαλιστικά μέτρα – εισπράττει (κι αυτό είναι ίσως λίγο περίεργο) σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό την αποτυχία του ΠΑΣΟΚ. Ίσως γιατί το τελευταίο, όντας κυβέρνηση, μπορεί να συγκρατεί ένα σημαντικό όγκο της εκλογικής του πελατείας, με παροχές, εκμεταλλευόμενο το δημόσιο ταμείο.

Ενώ η Αριστερά, εκτός του κυβερνητικού νυμφώνος, εισπράττει την απογοήτευση των οπαδών του «Μετώπου της Αλλαγής» μη έχοντας τη δυνατότητα να σκορπίσει ούτε καν υποσχέσεις, γιατί αυτή τη φορά δεν είχαμε εμφύλιο, ώστε να δικαιολογούνται λάθη. Είχαμε ομαλές πολιτικές εξελίξεις και επομένως ο λαός δεν συγχωρεί μια τόσο απαράδεκτη λογική και

πολιτική απογείωση από την πραγματικότητα, όπως είναι η καλλιέργεια μέσα στο χώρο της Αριστεράς του μύθου ότι η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ – επικεφαλής όλων των προοδευτικών δυνάμεων που κέρδισαν μαζί το 65% στις εκλογές του 1981 – θα εφαρμόζε το πρόγραμμα της Αλλαγής.

Το πιο τραγικό για την Αριστερά είναι ασφαλώς ότι η εγκατάλειψη αυτού του προγράμματος δεν έγινε μόνον ως προς τους μαξιμαλιστικούς στόχους, αλλά και μέσα στον κοινωνικό τομέα, με αποτέλεσμα να πάει πίσω η οικονομία, να μειωθεί το εισόδημα των εργαζομένων, που βρέθηκαν διπλά αποπλισμένοι – ώστε να διεκδικήσουν με αγώνες το δίκιο τους : Και από την κυβέρνηση, που ευνούχισε το συνδικαλιστικό κίνημα, και από την Αριστερά, που, για λόγους που μόνο αυτή γνωρίζει, δεν μπήκε αποφασιστικά και δυναμικά μπροστά σε ένα διεκδικητικό κίνημα των εργαζομένων που μαστίζονται από την κυβερνητική πολιτική.

Σύντομα τελειώνει μισός αιώνας εθνικής ζωής. Το τέλος συμπίπτει με την είσοδό μας στην ΕΟΚ, με κύριο γνώρισμα της εσωτερικής πολιτικής μας ζωής την ενασχόληση με στόχους, που έχουν να κάνουν περισσότερο με την κύρια διεθνή σύγκρουση του καιρού μας παρά με τα πραγματικά εθνικά μας συμφέροντα. Αναφέρομαι συγκεκριμένα στο πρόβλημα της Ατλαντικής Συμμαχίας. Με ποια κριτήρια πιστεύουμε ότι είμαστε περισσότερο πατριώτες, ότι εμείς αγαπάμε περισσότερο τη χώρα μας, απ' ό,τι οι Ιταλοί την Ιταλία, οι Γάλλοι τη Γαλλία, οι Γερμανοί τη Γερμανία;

Το πρόβλημα των στρατιωτικών συμμαχιών (NATO – Σύμφωνο Βαρσοβίας), όπως το πρόβλημα των βάσεων (Αμερικανικών και Σοβιετικών), είναι ένα πρόβλημα με παγκόσμιες διαστάσεις. Είναι το μεγάλο διεθνές πρόβλημα της εποχής μας. Το πώς και το γιατί είναι πράγματα γνωστά. Κάτω απ' όποιο πρίσμα κι αν το δεις, μέσα απ' όποια ιδεολογία κι αν το εξετάσεις, το συμπέρασμα είναι το ίδιο: ότι δηλαδή πρόκειται για μια κακοδαιμονία της εποχής μας – μια τραγική πραγματικότητα - , που όλο και πιο πολλοί και πιο υπεύθυνοι σκέπτονται όλο και πιο σοβαρά πως θα απαλλαγούμε απ' αυτήν. Πως, δηλαδή, θα προχωρήσει ο πυρηνικός αποπλισμός. Πως κάποτε θα διαλυθούν τα αντίπαλα NATO και Σύμφωνο Βαρσοβίας. Και πως θα ξηλωθούν οι Βάσεις· όλες οι Βάσεις.

Βεβαίως, στη χώρα μας υπήρξε μια ιδιομορφία. Δεν είμαστε μόνο στο NATO, δεν έχουμε μόνο βάσεις. Είχαμε και την αμερικανοκρατία, που, όπως είπαμε, επανέρχεται σήμερα με άλλες μεθόδους.

Η αρνητική ιστορική φόρτιση είναι, εξάλλου, ένας από τους κύριους παράγοντες, ώστε το ρολόι της εθνικής μας ζωής να μένει σταθερά καθηλωμένο στο παρελθόν. Είναι, επιπλέον, ένα θαυμάσιο πρόσχημα στα χέρια ορισμένων που κερδοσκοπούν εκλογικά αναξέοντας παλιές μνήμες, γεμάτες εθνικούς διχασμούς, πληγές και μίση. Έτσι, η χώρα μας κρατιέται αγκυροβολημένη στο παρελθόν.

Μιλούν για Μακρονήσια αυτοί που σ' εκείνες τις σκοτεινές εποχές είχαν προσυπογράψει, σαν πολιτική παράταξη, την ίδρυση και λειτουργία αυτού του απάνθρωπου στρατοπέδου εξόντωσης, όπως είχαν προσυπογράψει τις χιλιάδες θανατικές καταδίκες, την είσοδο της χώρας στην Ατλαντική Συμμαχία, την εγκατάσταση των ξένων βάσεων και την παράδοση της χώρας στους Αμερικανούς. Έχουν την σιγουριά ανθρώπων που πιστεύουν πως απευθύνονται σε αγράμματους και ανιστόρητους ιθαγενείς.

Ωστόσο η δουλειά τους γίνεται. Η εμφύλια διαίρεση ξανάρχεται για να δηλητηριάσει το λαό και τελικά να τον διαιρέσει – όχι εκεί που πρέπει, σε εκμεταλλευτές και εκμεταλλευόμενους, σε κατέχοντες και κατεχόμενους, αλλά εκεί που τους συμφέρει εκλογικά -, με αποτέλεσμα να μουδιάζουν οι παραγωγικές δυνάμεις της χώρας, και η οικονομία, η κοινωνία, ο πολιτισμός, να μπαίνουν σε τέλμα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η Δεξιά είναι συνδεδεμένη ιστορικά με την αμερικανοκρατία. Όχι όμως μόνο η Δεξιά, αλλά και οι χθεσινοί κεντρώοι. Όλος ο «εθνικόφρων» πολιτικός κόσμος. Η αμερικανοκρατία είναι το σύστημα που λειτουργεί μέσα σε όποιες πολιτικές συνθήκες και δυνάμεις – δεξιές, κεντρώες, κεντροαριστερές -, ευθύς μόλις παρουσιαστεί υπαρκτός κίνδυνος για μια ανατροπή του διεθνούς συσχετισμού δυνάμεων σε βάρος της. Αντιμετωπίζεται μόνο με εθνική-λαϊκή επανάσταση. Η οποία δεν πραγματοποιήθηκε την εποχή της ανοιχτής πρόκλησης, που ήταν η στρατιωτική δικτατορία και η εισβολή στην Κύπρο.

Η αμερικανοκρατία δεν λειτουργεί σε μια σειρά χώρες της Ευρώπης – με τη μορφή του αστυνομικού κράτους – γιατί, όπως φαίνεται, εκεί έχει να κάνει με λαούς με μειωμένο πατριωτικό αίσθημα, όπως θέλουν να ισχυρίζονται στη χώρα μας ορισμένοι!

Είναι ανάγκη, νομίζω, να «μπούμε» λίγο μέσα στα επιτελεία των Αμερικανών και των Σοβιετικών ... Αν θέλουμε να είμαστε ρεαλιστές και σοβαροί, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι οι πυρηνικοί εξοπλισμοί δεν επιτρέπουν, ούτε για τους μεν ούτε για τους δε, την παραμικρή υποχώρηση ως προς τη διατήρηση μιας ισορροπίας από

την οποία δεν εξαρτάται μόνο η τύχη της χώρας τους, αλλά η ζωή και ο θάνατος ολόκληρης της ανθρωπότητας.

Εκτός από τον ελληνικό λαό, που πλήρωσε πανάκριβα με έναν εμφύλιο και μια δικτατορία και ένα δεκαεπτάχρονο αστυνομικό καθεστώς, αυτή την αλήθεια τη γνωρίζουν καλά και οι λαοί της Ουγγαρίας, της Τσεχοσλοβακίας και της Πολωνίας... Αυτό το παιχνίδι με τη φωτιά έχει κάψει τα φτερά της Ελλάδας επί μισόν αιώνα. Όσοι έχουν αντίθετη άποψη, ας την πουν ανοιχτά και καθαρά στο λαό. Γιατί όποιος ρίχνει το σύνθημα, πρέπει να εξηγεί και με ποια μέσα και θυσίες θα το κατακτήσει.

Επιλέγοντας σταθερά εκείνη την εθνική πολιτική, που στηρίζεται στα ιστορικά δεδομένα, στη διεθνή πραγματικότητα και στις αποφάσεις του ενημερωμένου υπεύθυνα για τα προβλήματα αυτά ελληνικού λαού, κόβουμε το χορτάρι, κάτω από τα πόδια των κύκλων της υποτέλειας, που ο μοναδικός δρόμος της πολιτικής τους επιβίωσης είναι η τυφλή εξυπηρέτηση των αμερικανικών συμφερόντων. Όμως, αυτή η στιγμή, που η συντριπτική πλειοψηφία του λαού μας θα εντάξει τους μαξιμαλιστικούς στόχους μέσα στα πλαίσια της διεθνούς πορείας προς την ειρήνη, θεωρώντας τόσο τη θέση της χώρας στην Ατλαντική Συμμαχία, όσο και την ύπαρξη των βάσεων ως ένα προϊόν της κοσμογονικής σύγκρουσης δύο κόσμων που κατέταξε τους λαούς από δω κι από κει, τους πιο πολλούς χωρίς φυσικά να τους ρωτήσουν, τότε η ύπαρξη της αμερικανοκρατίας με τη μορφή της αστυνόμευσης της εθνικής ζωής, για τη μη μονομερή αλλοίωση της παγκόσμιας ισορροπίας, καθίσταται περιττή. Ο αγώνας για εθνική ανεξαρτησία και για μια υπαρκτή και όχι πλασματική υπερήφανη εξωτερική πολιτική αρχίζει από το σημείο που αναγνωρίζουμε την ιστορική νομοτέλεια σαν αποτέλεσμα ξένων και δικών μας πρωτοβουλιών, χαμένων ευκαιριών, και κυρίως λαθών, μέσα στα πλαίσια των δεδομένων διεθνών σχέσεων.

Είναι, νομίζω, τουλάχιστον ανόητο να θεωρούμε τη χώρα και το λαό μας ανώτερους από έθνη και λαούς με παλιές και βαθιές παραδόσεις εθνικής υπερηφάνειας. Ο ιταλικός, ο γαλλικός, ο ισπανικός, ο γερμανικός, με πολύ μεγαλύτερες από μας οικονομικές δυνατότητες – για να αναφερθώ σε χώρες του ενός στρατοπέδου – δεν είναι δυνατόν να έχουν μειωμένο το αίσθημα της εθνικής υπερηφάνειας και ανεξαρτησίας. Στην πραγματικότητα, είναι πιο τυχεροί από μας, γιατί οι πολιτικές τους ηγεσίες – στο σύνολο τους – δείχνουν σοβαρότητα, ρεαλισμό και ευθύνη. Πράγμα που δεν συμβαίνει δυστυχώς με τη δική μας. Για τούτο οι λαοί αυτοί προοδεύουν και προχωρούν, ενώ ο δικός μας μένει στάσιμος. Είδαμε ότι μέσα σε μισό αιώνα πηγαίνει από το κακό στο χειρότερο και

σήμερα, παρ' όλο που για πρώτη φορά λειτουργεί στη χώρα μας η δημοκρατία, κινδυνεύει να πάθει ασφυξία από τη δημοκοπία.

Με το τέλος μισού αιώνα εθνικής ζωής, με την προοπτική του 1992, τότε που θ' ανοίξουν τα σύνορα της ΕΟΚ, και όντας στο κατώφλι του 2000, είναι καιρός να δούμε χωρίς παραμορφωτικούς φακούς που βρισκόμαστε σήμερα, και με ποιο τρόπο, από χώρα που έχει μόνο παρελθόν, θα μπορούμε στο μέλλον. Από δω και μπρος μας χρειάζονται άνθρωποι που να κοιτάζουν μονάχα μπροστά. Μας χρειάζεται δύναμη και αποφασιστικότητα να γυρίσουμε σελίδα. Ίσως σε λίγο η διαίρεση των πολιτικών δυνάμεων και της πολιτικής πρακτικής θα είναι ανάμεσα σ' αυτούς που είναι αγκιστρωμένοι στο παρελθόν και σ' εκείνους που όχι μόνο ατενίζουν σταθερά το μέλλον αλλά και το προετοιμάζουν με σκέψεις και ενέργειες συγκεκριμένες.

Τη σκέψη μας θα πρέπει να την απασχολήσει η νέα γενιά, που βιολογικά εκπροσωπεί – είναι – το μέλλον της χώρας. Έτσι, το πολιτικό μας πρόγραμμα θα πρέπει να συνταχθεί με άξονα όλα εκείνα τα μέτρα που θα εξοπλίσουν τις καινούργιες γενιές, ώστε να γίνουν αντάξιες της εποχής τους. Η διαιώνιση της Ελλάδας κρίνεται αυτή τη στιγμή από τις δυνατότητες που θα έχουν τα παιδιά μας να διακριθούν μέσα στο διεθνή στίβο, που από τώρα κίολας τον χαρακτηρίζει ολοένα και περισσότερο υψηλός βαθμός μόρφωσης και συσσώρευσης πολλαπλών και εξειδικευμένων γνώσεων. Ίσως η ιδιαιτερότητά μας θα πρέπει να είναι ότι στην εποχή των κομπιούτερς – που είμαστε υποχρεωμένοι να μπορούμε στο ίδιο βαθμό με τους προηγμένους λαούς -, εμείς θα εξοπλίσουμε τις νέες γενιές, παράλληλα, με την δική μας ιστορική μνήμη, τις πολιτιστικές μας αξίες, την ανθρωπιστική διάσταση της ελληνικότητας, δηλαδή με όλα τα ηθικά, πνευματικά και ψυχικά στοιχεία που ξεχώριζαν την Ελλάδα και τον ελληνισμό μέσα από τους αιώνες.

Στα τελευταία πενήντα χρόνια σημειώθηκαν εθνικές εξάρσεις με κύριο γνώρισμα την ανάδυση στην επιφάνεια του ελληνικού χαρακτήρα, της ελληνικής σκέψης, της ελληνικής τέχνης, της ελληνικής νοοτροπίας. Παρατηρούμε ότι αυτά τα ιστορικά κινήματα, όπως ήταν το έπος της Αλβανίας, η Εθνική Αντίσταση, τα κινήματα του «114» και του 15% για την Παιδεία, οι Λαμπράκηδες, ο αντιδικτατορικός αγώνας και το Πολυτεχνείο, ήταν κινήματα που ξεπήδησαν πάντοτε από τα κάτω και ποτέ από τα πάνω. Και ο λαός είναι γη και πάνω του φυτρώνουν δέντρα και δάση – οι μεγάλες εθνικές πρωτοβουλίες.

Σχεδόν αντίστοιχες ήταν από τα πάνω οι απουσίες, τα λάθη, τα πιασμένα, οι προδοσίες. Ποιο είναι το συμπέρασμα; Ότι μέσα

στο μισό αιώνα που πέρασε, όλα τα καλά και θετικά ξεπήδησαν μέσα από το λαό. Όλα τα κακά και αρνητικά μέσα από τις πολιτικές ηγεσίες. Δεξιοί, Κεντρώοι, και Αριστεροί ηγέτες έχουν το μερίδιό τους στις εθνικές καταστροφές. Γιατί και από ποιους προδόθηκαν οι αγώνες και οι θυσίες του λαού στην Αλβανία, στην Εθνική Αντίσταση, στην Απελευθέρωση, στον Εμφύλιο πόλεμο, στους δημοκρατικούς αγώνες του 1960 – '67, στην αντιδικτατορική πάλη, στην τραγωδία της Κύπρου και, τέλος, από το 1981 και μετά;

Όμως, όπως θα δούμε, το πολιτικό εποικοδόμημα στη χώρα μας είναι κατ' εικόνα και ομοίωση της ανώμαλης, αντιδημοκρατικής, αυταρχικής και αντιλαϊκής δομής του ελληνικού κράτους, της ελληνικής πολιτείας, της νομοθεσίας και του ίδιου του Συντάγματος.

Μέσα σ' ένα τέτοιο απηρχαιωμένο και αντιδραστικό πλέγμα που χαρακτηρίζει τη δημόσια ζωή της χώρας, η οποιαδήποτε κυβέρνηση, όσο καλές προθέσεις κι αν έχει, θα πιαστεί όπως η μύγα από το ιστό της αράχνης. Είναι, λοιπόν, μάταιο να λέμε ωραίες φράσεις και να ρίχνουμε ηχηρά συνθήματα. Θα 'λεγα ακόμα, ότι είναι μάταιο να' χουμε πρόγραμμα και θέληση να το εφαρμόσουμε εφόσον από τη στιγμή που θα περάσουμε το κατώφλι των δημοσίων κτιρίων μας περιμένει ο ιστός της αράχνης για να μας εξουδετερώσει.

Από την παραπάνω ανάλυση φτάνουμε στο συμπέρασμα ότι βρισκόμαστε σε εθνικό αδιέξοδο. Ότι η πορεία του τόπου μας γίνεται όλο και πιο αρνητική για το λαό μας, όλο και πιο επικίνδυνη για την πατρίδα μας. Έχουν γίνει ήδη ορατοί δύο μεγάλοι εθνικοί κίνδυνοι.

Ο πρώτος συνδέεται με την παραγωγικότητα της χώρας, την οικονομική καθυστέρηση: Ένα φορολογικό σύστημα που ξεζουμίζει το λαό, αφήνει άθικτο το μεγάλο κεφάλαιο και επισημοποιεί τη φοροδιαφυγή. Την κατασπατάληση του δημοσίου χρήματος, με την ανάδειξη σε κύρια πρακτική τη χρησιμοποίηση του δημοσίου ταμείου για την εξαγορά και συγκράτηση της εκλογικής πελατείας. Την προχειρότητα και τον αυτοσχεδιασμό στην κατάρτιση των εθνικών οικονομικών προγραμμάτων, την ανυπαρξία σημαντικών, αναγκαίων και αποδοτικών δημοσίων επενδύσεων, που καταλήγουν στον ξένο δανεισμό ο οποίος αυξάνει την εξάρτηση. Όλα αυτά, σε συνδυασμό με την απουσία μιας οικονομικής πρότασης που να κινητοποιεί τις παραγωγικές μας δυνάμεις και την έλλειψη εμπιστοσύνης για την προσέλκυση ξένων και ντόπιων επενδύσεων για μεγάλα παραγωγικά έργα, είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε οικονομικό χάος, και ίσως και στην εθνική καταστροφή.

Ο δεύτερος ορατός εθνικός κίνδυνος συνδέεται με την εξωτερική μας πολιτική, που φάσκει και αντιφάσκει και που θέλοντας να είναι δήθεν ανεξάρτητη είναι απλώς θεαματικά ακροβατική, με κίνδυνο να πέσει και να τσακιστεί μαζί της και η χώρα μας. Θα έλεγα ότι είναι αναποφάσιστη, γιατί όπως φαίνεται δεν χαράζεται με αποκλειστικό γνώμονα το εθνικό μας συμφέρον, αλλά κυρίως την εσωτερική απήχηση ως προς την εκλογική πελατεία του ΠΑΣΟΚ, που έχει συνηθίσει να τρέφεται με τα συνθήματα και με πρωτοβουλίες και φράσεις χωρίς περιεχόμενο. Κι αυτό, γιατί βασικό δόγμα της σημερινής κυβέρνησης είναι μονάχα ένα και τίποτε άλλο: Η διατήρηση της εξουσίας με κάθε τρόπο, με κάθε θυσία.

Μέσα σ' αυτό το δόγμα εντάσσεται δυστυχώς και η εξωτερική μας πολιτική. Ιδιαίτερα αυτή που αφορά τη γειτονική Τουρκία. Ο έξαλλος εθνικισμός, ο σοβινισμός, είναι μια νέα φλέβα μέσα στο εκλογικό ορυχείο, που οι Έλληνες εκλογικοί μάγειροι τη συνιστούν για να καλυφθούν οι απώλειες από το φιάσκο των ανεφάρμοστων σοσιαλιστικών διακηρύξεων. Είναι όμως ένα παιχνίδι με τη φωτιά. Ο τουρκικός κίνδυνος είναι υπαρκτός. Εκμεταλλευόμενοι μια, παρόμοιας έμπνευσης, δημοκοπική ενέργεια των συνταγματαρχών – που ήθελαν να ενώσουν την Κύπρο με την Ελλάδα -, οι ιθύνοντες κύκλοι της Τουρκίας άρπαξαν το μισό νησί, χωρίς τη δυνατότητα από μέρους μας άμυνας ή αντεπίθεσης.

Έχει αποδειχθεί ιστορικά ότι οι λεονταρισμοί είναι η πολιτική των δειλών. Τώρα κάποιοι θέλουν να αποδείξουν ότι οι λεονταρισμοί φέρνουν ψήφους, γιατί κουκουλώνουν τα καυτά και υπαρκτά προβλήματα που απασχολούν τους εργαζόμενους. Θα πω πιο κάτω τη γνώμη μου για τα ελληνοτουρκικά. Σε τούτο το σημείο απλώς υπογραμμίζω ότι δεν αποκλείεται καθόλου να οδηγηθούμε σε μια εθνική περιπέτεια με μια σύρραξη με την Τουρκία, που θα έχει ανυπολόγιστες, καταστροφικές συνέπειες για την πατρίδα μας.

Αυτό το παιχνίδι της εξουσίας για την εξουσία. Αυτή η δεξιοτεχνική επίδειξη αδιάκοπων παλατιανών αλλαγών, που έχει μεταβάλει διακεκριμένες προσωπικότητες του ΠΑΣΟΚ σε πιόνια χωρίς οποιαδήποτε δυνατότητα διαμαρτυρίας ή έστω και εξήγησης μπροστά στο λαό ή τουλάχιστον στους ψηφοφόρους τους. Αυτός ο αχαλίνωτος λαϊκισμός που έχει αναχθεί σε μέγιστη κυβερνητική ιδεολογία. Ο πολιτικαντισμός. Και, τέλος, η ψυχολογική τρομοκρατία που έχει κυριαρχήσει μέσα στη μάζα ολόκληρου του στελεχικού δυναμικού του ΠΑΣΟΚ, συμπεριλαμβανομένης και μιας μερίδας του ημερήσιου Τύπου. Όλα αυτά και άλλα πολλά έχουν γεμίσει τη δημόσια ζωή με αναθυμιάσεις. Ή μάλλον έχουν καλύψει την πολιτική μας ζωή με ένα άλλου τύπου νέφος, όμως εξ ίσου δηλητηριώδες.

Η κοινή γνώμη είναι παγιδευμένη από το πολιτικό θέατρο σκιών, όπου πρωταγωνιστούν καθημερινά οι ίδιες και οι ίδιες φιγούρες: Ο Χατζατζάρης, ο Χατζηβάτης, ο Βεληγκέκας, ο Μπαρμπα-Γιώργος και, προπαντός, ο Πασάς. Ο Καραγκιόζης και το Κολλητήρι είναι ο ίδιος ο λαός, που αφού χάζεψε επτά ολόκληρα χρόνια αρχίζει να ξυπνά απότομα και διαπιστώνει ότι όπου και να κοιτάξει γύρω του βλέπει ντουβάρια. Τείχη από δω, τείχη από κει. Κλεισμένος πανταχόθεν. Χωρίς διέξοδο. Χωρίς ελπίδα. Χωρίς μέλλον.

Τι του προτείνουν; Μια караβάνα με την ίδια σούπα.

Σήμερα, σε παγκόσμια κλίμακα, και φυσικά και στην Ευρώπη, οι λαοί ο ένας μετά τον άλλον θέτουν σαν κύριο εθνικό στόχο την εκπόνηση και εφαρμογή *εθνικών μοντέλων οικονομικής ανάπτυξης*. Όπως αποδεικνύουν τα αποτελέσματα, βασικές προϋποθέσεις είναι η ειρήνη, οι δημοκρατικές ελευθερίες και τα ελεύθερα συνδικάτα που αποσπούν όλο και πιο μεγάλο μερίδιο για τους εργαζόμενους.

Έχει αποδειχθεί ότι η κοινωνική δικαιοσύνη μέσα σε συνθήκες χαμηλής παραγωγικότητας μένει στα χαρτιά. Αντίθετα, όταν οι παραγωγικές δυνάμεις αναπτύσσονται, με αποτέλεσμα να υπάρχει σταθερή αύξηση του εθνικού εισοδήματος, δημιουργείται η βάση – προϋπόθεση για την ικανοποίηση του στόχου της κοινωνικής δικαιοσύνης. Με τον όρο ότι οι εργαζόμενοι, οργανωμένοι μέσα στις συνδικαλιστικές τους οργανώσεις, διεκδικούν από θέση ισχύος το μερίδιό τους, μια όλο και δικαιότερη κατανομή. Αν, παράλληλα με τους εργαζόμενους, η εκλεγμένη δημοκρατικά κυβέρνηση βρίσκεται κοντά στις εργατικές δυνάμεις, η κατανομή του εθνικού εισοδήματος γίνεται δικαιότερη για όλους.

Σε συνθήκες ελεύθερης καπιταλιστικής κοινωνίας, ο ρόλος των οικονομικών κύκλων είναι καθοριστικός για την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας. Με τον όρο ότι θα υπάρξει κοινωνικό συμβόλαιο, με τη μορφή συγκεκριμένης κυβερνητικής πολιτικής και συγκεκριμένων μέτρων, που να εμποδίζει την ασυδοσία του μεγάλου κεφαλαίου, να χτυπά τις ολιγαρχικές αντιλήψεις και μεθόδους, να ενισχύει τις παραγωγικές επιχειρήσεις και να χτυπά το αντιπαραγωγικό κεφάλαιο.

Σ' αυτό το μεταβατικό στάδιο προς πιθανές μορφές περισσότερο λαϊκής διακυβέρνησης, με αποφασιστική συμμετοχή των εργαζομένων στα εθνικά κέντρα αποφάσεων, ο ρόλος του κράτους και της κυβέρνησης θα πρέπει να είναι η προώθηση του εθνικού μοντέλου παραγωγής, μέσα σε συνθήκες που συνιστούν και

εξασφαλίζουν τα δίκαια συμφέροντα όλων τα παραγόντων που συμμετέχουν στη δημιουργία του εθνικού πλούτου.

Έως σήμερα η διεθνής πείρα έχει δείξει ότι τα οφέλη για τους εργαζόμενους είναι από κάθε άποψη μεγαλύτερα στις χώρες όπου σημειώνεται υψηλή οικονομική ανάπτυξη. Νομίζω ότι μπορούμε, συγκριτικά, να διαπιστώσουμε ότι, ανάμεσα σε μια καπιταλιστική χώρα με υψηλό δείκτη ανάπτυξης και σε μια σοσιαλιστική με χαμηλό, η θέση των εργαζομένων στην πρώτη βρίσκεται υπεροχή σε σχέση με το πρόβλημα όχι μόνον της ικανοποίησης με κάθε είδους αγαθά, αλλά και της κοινωνικής δικαιοσύνης: Όχι ως εξασφάλισης μόνο των υλικών αγαθών, αλλά και των πολιτικών και συνδικαλιστικών ελευθεριών και τελικά της ουσιαστικής συμμετοχής στην εθνική ζωή. Αποδεικνύεται έτσι ότι μέσα στις σύγχρονες ευρωπαϊκές κοινωνίες τα ουσιαστικά δικαιώματα των εργαζομένων αναπτύσσονται και εξασφαλίζονται παράλληλα με το επίπεδο της παραγωγικότητας και της οικονομικής ανάπτυξης. Τελικά, ο δείκτης παραγωγικότητας αντανακλά το επίπεδο ελευθερίας των εργαζομένων. Δηλαδή δημιουργείται διαλεκτική σχέση ανάμεσα στο δείκτη ελευθερίας και στο δείκτη παραγωγής.

Το οξυγόνο για την ανάπτυξη των πνευμόνων των παραγωγικών σχέσεων είναι οι πραγματικές και όχι οι πλασματικές δυνατότητες των εργαζομένων για ουσιαστική παρέμβαση στην εθνική ζωή. Αυτές οι δυνατότητες συνδέονται με τις δημοκρατικές, πολιτικές και συνδικαλιστικές ελευθερίες. Οι παραγωγικές σχέσεις μέσα σε ελευθερία προωθούν τις παραγωγικές δυνάμεις. Όταν δεν υπάρχει παραγωγική ανάπτυξη σημαίνει ότι οι παραγωγικές σχέσεις ασφυκτιούν από την έλλειψη του οξυγόνου της ελευθερίας. Τότε, εξ αντικειμένου, η κοινωνική δικαιοσύνη μένει γράμμα νεκρό.

Η ουσία της μαρξιστικής ιστορικής παρέμβασης υπήρξε η προσπάθεια για μια κοινωνική οργάνωση που να εξασφαλίζει κοινωνικές σχέσεις που να προωθούν τις παραγωγικές δυνάμεις. Κριτήριο, για τον ίδιο τον Μαρξ, της προοδευτικότητας μιας χώρας είναι το επίπεδο ανάπτυξης της παραγωγής ως η μόνη δυνατότητα για να περάσει η κοινωνία σε πραγματικές μορφές ελευθερίας και προόδου.

Μην ξεχνάμε πως για τη μαρξιστική σκέψη, το δουλοκτητικό σύστημα υπήρξε προοδευτικότερο από την κοινωνία του πρωτόγονου κομμουνισμού. Η ύπαρξη της κοινωνικής τάξης των δούλων – ηθικά απαράδεκτη – κρίθηκε σαν αναγκαίο κακό στην ιστορική πορεία προς τα εμπρός, δηλαδή για το ανέβασμα των

παραγωγικών δυνάμεων με την αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων στο εσωτερικό της κοινωνίας.

Με το ίδιο κριτήριο κρίνονται και τα υπόλοιπα κοινωνικά συστήματα. Για να καταλήξουμε κάποτε στο συμπέρασμα ότι το καπιταλιστικό σύστημα – θετικό στην αρχή – γίνεται αντιδραστικό μόνο και μόνο, ή μάλλον κυρίως, γιατί μπλοκάρει τις παραγωγικές σχέσεις, με αποτέλεσμα να μένουν οι παραγωγικές δυνάμεις στάσιμες ή ναπισωγυρίζουν. Με άλλα λόγια, να εμποδίζεται η παραγωγική ανάπτυξη της κοινωνίας.

Τι φταίει άραγε; Ενώ έγιναν οι αναγκαίες εθνικοποιήσεις, οι οποίες υποτίθεται ότι θα δημιουργούσαν τις παραγωγικές σχέσεις που θα προωθούσαν την παραγωγικότητα της κοινωνίας, βρισκόμαστε ύστερα από 70 χρόνια μπροστά στο πρόβλημα της στασιμότητας των παραγωγικών δυνάμεων που καταγγέλλει στις μέρες μας ο Γκορμπατσόφ.

Όπως είναι γνωστό, ο βασικός νόμος της διαλεκτικής, *θέση – αντίθεση – σύνθεση*, βρίσκεται μέσα σε κάθε ζωντανό οργανισμό, από την ανόργανη ύλη, στους ζωντανούς οργανισμούς, στην πνευματική δημιουργία, τις ανθρώπινες κοινωνίες και τις ιστορικές εξελίξεις. Η επανάσταση, δηλαδή το ποιοτικό άλμα, γίνεται για μια στιγμή και τότε έχουμε το πέρασμα από μια συσσωρευμένη ποσότητα σε μια νέα ποιότητα. Δεν υπάρχει μέσα στο φυσικό κόσμο νόμος που να παγώνει και να παγιώνει την επανάσταση, δηλαδή να διαιωνίζει τη στιγμή της ρήξης. Κάτι τέτοιο στον ανόργανο ή στο φυσικό κόσμο ονομάζεται τέλος ή θάνατος, γιατί καταργεί τη βασική λειτουργία της ζωής που είναι η σχέση *θέση – αντίθεση*.

Η ταύτιση της επανάστασης με ένα κόμμα – σύστημα, που τη διαιωνίζει εις το διηνεκές, καταργεί στην ουσία τον φυσικό – κοινωνικό νόμο της *θέσης – αντίθεσης*, μιας και η *θέση* κωδικοποιείται, γίνεται κόμμα, σύστημα, εξουσία, ιδεολογία, αστυνομία και, τελικά, ιδεολογική επιταγή. Ένα σύστημα, όπου επισήμως υπάρχει μόνον η *θέση*, δεν μπορεί να έχει *σύνθεση* (δηλαδή, ανάπτυξη, άνθηση, καρποφορία), γιατί η *σύνθεση* προϋποθέτει το ελεύθερο παιχνίδι των αντιθέσεων. *Θέση* (θετικός πόλος), *αντίθεση* (αρνητικός), δημιουργούν το ρεύμα· δηλαδή φωτίζουν, κινούν τη μηχανή. Ο όρος *ελευθερία*, τόσο παρεξηγημένος και συκοφαντημένος, στην ουσία είναι ο βασικός νόμος που διέπει όλες τις μορφές εξέλιξης, επιτρέποντας και επιδιώκοντας και προστατεύοντας τη *θέση – αντίθεση*, ώστε να εκδηλωθεί σε όλη την ένταση, το βάθος και το πλάτος, γιατί μόνον

έτσι είμαστε βέβαιοι ότι η σύνθεση είναι προϊόν σωστής, δηλαδή θετικότερης επιλογής.

Εξάλλου, σύνθεση δεν νοείται με φόρτιση αρνητική. Τότε έχουμε *αποσύνθεση*. Γιατί *σύνθεση* σημαίνει πάντοτε βήμα προς τα εμπρός. Όσο ουσιαστικότερη και εντατικότερη είναι *αντίθεση*, τόσο η *θέση* είναι υποχρεωμένη, για να την αντιπαλέψει, να γίνει κι αυτή ακόμα πιο εντατική και ουσιαστική. Απ' αυτή την ελεύθερη πάλη εξαρτάται ο χαρακτήρας της *σύνθεσης*. Σε κοινωνικά συστήματα όπου η *αντίθεση* έχει, για τον άλφα ή βήτα λόγο, καλυφθεί ή δήθεν εξουδετερωθεί, η *εξουσία* – *θέση* δεν έχει λόγο να γίνει καλύτερη· να εμπλουτιστεί, να δυναμώσει, να γίνει ποιοτικά υψηλή. Δεν πρόκειται να γίνει ζύμωση, πάλη, αναμέτρηση, για να επικρατήσει το καλύτερο. Όπως είπαμε, η *θέση επανάσταση – Κόμμα* που νίκησε σε μια στιγμή, δαιωνίζει εις το διηνεκές τη στιγμή της ρήξης, ενώ παράλληλα δαιωνίζει εις το διηνεκές επίσης την *αντίθεση*, που την βάφτισαν με κάθε είδους επίθετα.

Είναι αληθινά περίεργο ότι δύο βασικοί νόμοι της μαρξιστικής σκέψης – ο βασικός νόμος της διαλεκτικής, *θέση – αντίθεση – σύνθεση*, και ο νόμος του καθορισμού της προοδευτικότητας ενός κοινωνικού συστήματος με βάση τους δείκτες παραγωγής, δηλαδή τις παραγωγικές σχέσεις που προωθούν τις παραγωγικές δυνάμεις – είναι δύο νόμοι που «υποφέρουν» στις σοσιαλιστικές χώρες, εκεί δηλαδή που επικρατεί η μαρξιστική ιδεολογία.

Προϋπόθεση για ένα άλλο μοντέλο ανάπτυξης είναι να σιγουρευτεί ο λαός μας για το που βρίσκεται σήμερα· ποια είναι η πραγματική θέση του μέσα στον σύγχρονο κόσμο. Ποια είναι τα πραγματικά προβλήματα που καλείται να λύσει και που πρέπει να τοποθετήσει τις πραγματικές δυνατότητες για να πάει μπροστά.

Σήμερα, τα τρία κύρια επίπεδα της εθνικής μας ζωής αλληλογρονθοκοπούνται:

Δηλαδή, η *ελληνική κοινωνία* – σαν σύνολο σχέσεων και δραστηριοτήτων – στηριγμένη κυρίως στην ιδιωτική πρωτοβουλία και την προσωπική δράση θέλει να πάει μπροστά. Όμως δεν μπορεί.

Το δεύτερο επίπεδο, δηλαδή το Κράτος, μένει αγκυροβολημένο στο παρελθόν. Αληθινή βδέλλα που πίνει το αίμα της εθνικής οικονομίας, απορροφώντας το μέγιστο τμήμα του εθνικού προϋπολογισμού.

Ενώ το τρίτο, το *πολιτικό εποικοδόμημα*, με τα συν αυτώ και κυρίως με τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, επιμένει να αναπαράγει ξεπερασμένες ιστορικά και κοινωνικά αντιθέσεις και να καλλιεργεί τις εισαγόμενες – και καθόλου εσωτερικές και πραγματικές – διεθνείς αντιθέσεις και κυρίως την κορυφαία, δηλαδή μεταξύ των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης.

Έτσι, ενώ η ελληνική κοινωνία θέλει να τραβήξει μπροστά, το κράτος και η δομή της πολιτικής ζωής την τραβούν πίσω. Δεν την αφήνουν να λάβει επαφή με την υπαρκτή πραγματικότητα. Την μπερδεύουν και τη ζαλίζουν με έναν καθημερινό πολιτικό λόγο που βρίσκεται όλο και πιο πολύ έξω και πέρα απ' τα καθημερινά, ουσιαστικά και υπαρκτά προβλήματα του λαού μας και της εποχής μας. Και κυρίως το μέγιστο, δηλαδή το πρόβλημα της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης.

Ζαλίζουν το λαό με ψευτοπροβλήματα. Κανείς δεν λέει στο λαό, λόγου χάρη, γιατί χώρες όπως η Ιταλία, η Ισπανία, το Βέλγιο, η Ολλανδία και πολλές άλλες που έχουν ακριβώς την ίδια με μας θέση μέσα στο σύγχρονο κόσμο δεν εμποδίζονται να ασχοληθούν πρώτα και κύρια με το δικό τους μοντέλο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, ανεβάζοντας συνεχώς το επίπεδο ζωής του λαού τους – τη γενική ευημερία – μέσα σε συνθήκες εθνικής ανεξαρτησίας – όσες επιτρέπει η διεθνής συγκυρία με τη διατήρηση των δύο στρατιωτικών συμφώνων -, ελευθερίας και δημοκρατίας.

Όλοι σήμερα γνωρίζουν ότι οι αμερικανικές βάσεις, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, θα μείνουν. Και όμως, επί πολλά έτη η εθνική μας ζωή εξαντλείται γύρω απ' αυτό το θέμα που όλοι γνωρίζουν ότι κυριάρχησε μόνο σαν κάποια μορφή ψηφοθηρικής σκοπιμότητας και τίποτε άλλο. Δηλαδή σκιαμαχούμε, αφήνοντας κατά μέρος όλα τα ουσιαστικά προβλήματα που ταλανίζουν το λαό. Και ακόμα χειρότερα, εγκαταλείποντας και μεταθέτοντας για το μέλλον την εθνική προσπάθεια για την επιλογή του δικού μας μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης και σε συνέχεια την κατάκτησή του. Μένουμε στάσιμοι ενώ οι άλλοι προχωρούν.

Για να επιλέξουμε σωστά το δικό μας εθνικό μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης και ακόμα περισσότερο να μπορούμε μπρος για την εφαρμογή του, μας χρειάζεται κατ' αρχήν *ειρήνη*. Πως βοηθάμε προς αυτήν την κατεύθυνση;

Είναι ουτοπικό και επικίνδυνο να επιχειρήσει μια μικρή χώρα όπως η Ελλάδα να χαράξει μια δήθεν δική της πολιτική ειρήνης έξω

απ' τις κοσμογονικές και γιγάντιες συγκρούσεις της εποχής μας. Πρέπει να συμβάλλουμε μαζί με όλες τις άλλες χώρες προς τη μοναδική κατεύθυνση που θα εξασφαλίσει τελικά την παγκόσμια ειρήνη. Δηλαδή την αποκατάσταση αμοιβαίας εμπιστοσύνης ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις και τα δύο στρατιωτικά σύμφωνα. Που θα φέρει, βήμα βήμα, τον αμοιβαίο αφοπλισμό. Στόχος θα πρέπει να είναι η ταυτόχρονη διάλυση του ΝΑΤΟ και του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Όμως, για να φτάσουμε εκεί, θα πρέπει να πολλαπλασιάζονται μεθοδικά όλες οι ενέργειες που φέρνουν τους λαούς κοντά: Εμπορικές σχέσεις. Πολιτιστικές ανταλλαγές. Άνοιγμα των συνόρων. Λαός με λαό και από τις δύο πλευρές. Μα και σχέσεις ΕΟΚ – ΚΟΜΕΚΟΝ, που θα φέρουν ίσως μια μέρα πιο στενή οικονομική συνεργασία, με όραμα πάντα μίαν Ευρώπη από τον Ατλαντικό ως τα Ουράλια.

Αυτές οι κινήσεις πρέπει να γίνονται σε σοβαρότητα. Γιατί μόνον έτσι έχουν αποτέλεσμα. Η γεωγραφική μας θέση, η γειτονία μας με την Τουρκία και η οικονομική μας κατάσταση απαιτούν από μας να μας σέβονται και να μας υπολογίζουν και κυρίως να μας εμπιστεύονται όλες οι χώρες. Ιδιαίτερα οι χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Κομεκόν. Τους έχουμε όλους ανάγκη. Στο στάδιο που έχουν φτάσει οι σχέσεις μεταξύ Σοβιετικής Ένωσης και ΗΠΑ, εκείνο που χρειάζεται είναι, προπαντός, μια ομαλή και αδιατάραχτη πορεία προς τη, βήμα βήμα, αμοιβαία ελάτπωση του πυρηνικού οπλοστασίου, πρώτα, και των συμβατικών όπλων, αργότερα.

Μια ξαφνική και απρόβλεπτη αλλοίωση της λεπτεπίλεπτης ισορροπίας, ειδικά στη νευραλγική περιοχή της Ευρώπης και τα Μεσογείου, όχι μόνο θα σταματήσει αυτή την πορεία αλλά μπορεί και να μας πάει πίσω. Δηλαδή, επάνοδο των πυραύλων – αύξηση του πυρηνικού οπλοστασίου.

Να γιατί καμιά από τις δύο μεγάλες δυνάμεις δεν επιζητεί αυτή τα στιγμή αλλαγές. Η μόνη χώρα στην Ευρώπη που θέτει, έστω φραστικά, πρόβλημα αλλαγής αυτού του κρίσιμου συσχετισμού δυνάμεων, είναι η Ελλάδα. Και μόνο το γεγονός αυτό μας εκθέτει απέναντι στους δύο συνασπισμούς. Θα μου πείτε ότι πρόκειται μόνο για λόγια, για συνθήματα, για δημοκοπία, για προεκλογική ζύμωση. Όμως, έστω αι με τη μορφή αυτή μας εκθέτει. Η χώρα μας χάνει τη σοβαρότητά της σε μια στιγμή που έχει ανάγκη από εμπιστοσύνη. Σε όλους τους τομείς, και κυρίως στον εθνικό και τον οικονομικό. Με άλλα λόγια, δεν μπορεί να μπούμε στο μέλλον, δηλαδή στο μοντέλο της οικονομικής ανάπτυξης, αν δεν αποφασίσουμε ποιοι είμαστε, πόσο μετράμε, και πως θα συμβάλλομε θετικά στην παγκόσμια

προσπάθεια για την αμοιβαία μείωση των εξοπλισμών, χωρίς ψευτοπαλικαρισμούς που δείχνουν προχειρότητα και ανευθυνότητα.

Η πληγή με την Τουρκία πρέπει να κλείσει. Πρέπει ν' αρχίσουν αμέσως διμερείς συνομιλίες ανωτάτου επιπέδου. Πρέπει να ζητήσουμε τη συνδρομή της ΕΟΚ και του ΝΑΤΟ. Του ΟΗΕ. Ίσως και του Συμφώνου της Βαρσοβίας, γιατί κι αυτοί θα πρέπει να ανησυχούν από μια σύρραξη κοντά στα Βαλκάνια με απρόβλεπτες για την παγκόσμια ειρήνη συνέπειες. Να ζητηθεί η παρέμβαση της Ουάσιγκτον και της Μόσχας για την εγγύηση των συνόρων μας. Θεωρώ περιττό να επαναλάβω ότι ο διακανονισμός των σχέσεων μας με τη γειτονική χώρα δεν μπορεί να γίνει σε βάρος ούτε του ενός ούτε του άλλου. Ίσως τώρα που πέρασε τόσοσ χαμένος καιρός, η διευθέτηση των σχέσεων Ελλάδας – Τουρκίας να είναι ο μόνος τρόπος για να λυθεί δίκαια το πρόβλημα της Κύπρου.

Μίλησα για την ειρήνη. Ειρήνη στον κόσμο. Ειρήνη στην περιοχή μας. Δεν είναι όμως μοναδικό όφελος η συμβολή μας στην ειρήνη, αυτή καθ' εαυτή. Πέραν απ' αυτό, η ορθή τοποθέτησή μας στο πρόβλημα τούτο θα έχει άμεσες επιπτώσεις στην προσπάθεια οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Η σοβαρή και υπεύθυνη συμβολή μας στο επίπεδο της αντίθεσης Ανατολής – Δύσης θα βοηθήσει να κατακτήσουμε το σεβασμό και την εμπιστοσύνη των λαών, που έτσι κι αλλιώς συνεργαζόμαστε μαζί τους. Σε Δύση και σ' Ανατολή. Γιατί οικονομική ανάπτυξη χωρίς εμπιστοσύνη στη σοβαρότητα ενός λαού και την κυβέρνησή του δεν γίνεται. Η εμπιστοσύνη στον ελληνικό λαό θα κερδηθεί μόνο με μια σειρά σοβαρών και υπεύθυνων ενεργειών που να πείθουν επάνω στην πραγματικότητα και είναι αποφασισμένος να προχωρήσει μπροστά.

Από την άλλη μεριά, η διευθέτηση των σχέσεων μας με την Τουρκία:

☞ Θα μα απαλλ ξη από τις ιλιγγιώδεις πολεμικές δαπάνες, που θα επενδυθούν για την οικονομική μας ανάπτυξη.

☞ Θα μα επιπρ ψει να μει σουμε τη στρατω τικ θη τε α, σε επίπεδα ανάλογα μ' εκείνα των άλλων χωρών του ΝΑΤΟ.

☞ Θα μα ανο ξει το δρ μο για την εκμετ λλευση του Α γαιου, και

≠ οι πιθανοί οικονομικοί σχέσεις με τη γειτονική Τουρκία μπορεί να αποβούν εξαιρετικά ωφέλιμες για το δικό μας Μοντέλο Οικονομικής Ανάπτυξης.

ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Οι δημοκρατικές ελευθερίες – οι πραγματικές – εξασφαλίζονται και λειτουργούν ουσιαστικά όταν ο πολίτης έχει απελευθερωθεί από τα άγχη για την υγεία, την παιδεία, την αντικειμενική πληροφόρηση, καθώς επίσης από την καταπίεση και το φόβο της εξουσίας και τον εξευτελισμό από την άνιση μεταχείριση.

Ο καθρέφτης των λαϊκών ελευθεριών είναι το Σύνταγμα. Ένα Σύνταγμα είναι πράγματι Σύνταγμα Ελευθερίας όταν έχει ως κέντρο τον πολίτη, με την έννοια ότι όλα τα άρθρα του θα εξασφαλίζουν τα δικαιώματά του για ισοτιμία, για τον έλεγχο της εξουσίας, της κυβέρνησης, των ενόπλων δυνάμεων, της οικονομίας, της υγείας, της παιδείας και της πληροφόρησης.

Ένα Σύνταγμα με στεγανά είναι Σύνταγμα αντιδημοκρατικό. Όπως και μια εξουσία, που με άλφα ή βήτα τρόπο δημιουργεί θεσμούς, οργανισμούς, σώματα, υπηρεσίες, που ξεφεύγουν από τον έλεγχο του απλού πολίτη, είναι μια εξουσία αντιδημοκρατική και ανελεύθερη. Έστω κι αν ονομάζεται δημοκρατία.

Τι ισχύον Σύνταγμα της χώρας μας δεν ψηφίστηκε από το ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ. Να ένας ακόμα λόγος για να πρέπει να αναθεωρηθεί με βάση όσα αναφέραμε πιο πάνω.

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΙΣΟΤΗΤΑ – ΑΝΑΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΟΣΟΣΤΩΝ

Το φορολογικό σύστημα καθρεφτίζει το βάθος, την ουσία του ταξικού συσχετισμού δυνάμεων. Η σχέση «άμεσοι – έμμεσοι φόροι» είναι ο δείκτης για το ποια τάξη κυριαρχεί πίσω από την παραβάν την πολιτικής σκηνής. Όταν για να εισπράξει η πολιτεία 1.000 δραχμές παίρνει τις 700 από τους ανώνυμους πολίτες, με το μέσον της υπερφορολόγησης των ειδών πρώτης ανάγκης, και μόνο τις 300 από τους επώνυμους κεφαλαιούχους, τότε το φορολογικό σύστημα εκφράζει τα συμφέροντα της οικονομικής ολιγαρχίας.

Στη χώρα μας υπάρχει αυτή ακριβώς η σχέση. Δηλαδή 7 προς 3. Και κάτι παραπάνω. Δηλαδή 75% έμμεσοι και 25% άμεσοι φόροι. Στο Βέλγιο λ.χ., που είναι μια χώρα γνήσια καπιταλιστική, η σχέση είναι 50% - 50%. Σ' αυτή τη σχέση θα πρέπει να φράσουμε κι εμείς σε μια πρώτη φάση, για να πλησιάσουμε άλλα, φιλολαϊκότερα μοντέλα, όπως είναι της Φινλανδίας όπου η σχέση είναι ακριβώς αντίστροφη από τη δική μας, δηλαδή 70% άμεσοι και 30% έμμεσοι φόροι.

Οι οικονομολόγοι θα μας εξηγήσουν: Πρώτον, αν και πως θα πάμε σ' αυτή τη βασική αλλαγή, και δεύτερον, ποιες θα είναι οι άμεσες επιπτώσεις στην εθνική μας οικονομία και ποιες στο επίπεδο του λαού. Πρέπει να υπάρξει γενική ελάττωση των τιμών στα καταναλωτικά είδη, που σημαίνει αύξηση του εισοδήματος και αναζωπύρωση της αγοράς.

Είναι φυσικό ότι η άνιση μεταχείριση ανάμεσα σε εργαζόμενους και κεφαλαιούχους έχει επιβληθεί από τους δεύτερους. Όμως γιατί τάχα οι συνάδελφοί τους (κεφαλαιούχοι) στην Ευρώπη δέχονται να πληρώνουν τους φόρους που αναλογούν στο εισόδημά τους; Και μήπως δεν πραγματοποιούν κέρδη; Είναι γιατί στην Ευρώπη υπάρχουν κίνητρα. Δηλαδή, μια εύρωστη οικονομία, μια εύρωστη εσωτερική αγορά, που δημιουργείται ακριβώς απ' τη δυνατότητα των εργαζομένων να καταναλώνουν.

Θέλω να πω ότι το ελληνικό κεφάλαιο δεν πιστεύει στις παραγωγικές δυνατότητες της χώρας και δεν έχει, πράγματι, το εύρωστο καταναλωτικό κοινό της Ευρώπης. Γι' αυτό και προτιμά να επενδύει τα κεφάλαιά το στο εξωτερικό είτε σε μπιζνες με άμεσα και μεγάλα οφέλη. Δεν οικοδομεί σε βάθος γιατί φοβάται και γιατί δεν πιστεύει. Φοβάται τη δημαγωγία, φοβάται το κράτος, φοβάται το λαό. Ποια είναι αυτή τη στιγμή τα αποτελέσματα; Οι πολύ πλούσιοι γίνονται ακόμα πιο πλούσιοι χωρίς να επενδύουν, δηλαδή χωρίς να προσφέρουν στην εθνική οικονομία. Οι δε πολλοί γίνονται φτωχότεροι καθώς τα προοδευτικά κόμματα κυνηγούν χίμαιρες. Έτσι, όχι μόνο δεν γίνεται καμιά αλλαγή προς το καλύτερο, αλλά αντίθετα, έχουμε χρόνο με το χρόνο αλλαγή προς το χειρότερο.

Σήμερα ουσιαστικά στη χώρα μας πληρώνουν φόρο κυρίως οι μισθοδίαιτοι και ο «χοντρός» λαός δια μέσου των έμμεσων φόρων. Εάν ένας υπάλληλος και ένας εργάτης αναγκάζεται να εκπληρώνει κατά 100% τις φορολογικές του υποχρεώσεις απέναντι στο κράτος, ένας εργοστασιάρχης, ένας επιχειρηματίας, ο μεγαλογιατρός και ο μεγαλοδικηγόρος τις εκπληρώνουν μόλις κατά ένα 10%. Στους τελευταίους θα προσθέσω και τους πλούσιους αγρότες, που το ίδιο

το κράτος τους υπολογίζει σε 120.000 και από τους οποίους κάνουν φορολογική δήλωση κάτω από 2.000! Όλες οι διακηρύξεις, για ισότητα, δημοκρατία, ίσα δικαιώματα, τινάζονται στον αέρα. Στη χώρα μας αυτή τη στιγμή υπάρχουν δύο κατηγορίες Ελλήνων: οι «έξυπνοι» - που δεν πληρώνουν – και οι «βλάκες» - που τους ξεζουμίζει το ισχύον φορολογικό σύστημα και η ισχύουσα φορολογική πρακτική...

Ας αφήσουμε τα σοσιαλιστικά μοντέλα και ας πάρουμε ως μοντέλο τις καπιταλιστικές χώρες της Ευρώπης. Τις ίδιες τις ΗΠΑ. Όπως είπα και πιο πριν, δε νομίζω ότι σ' αυτές τις χώρες υποφέρουν οι κεφαλαιούχοι, οι επιχειρηματίες, οι μεγαλογιατροί και οι μεγαλοαγρότες... Νομίζω ότι εκείνο που φταίει, βασικά, είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης στο Κράτος και στις κατά καιρούς κυβερνήσεις και κυρίως η έλλειψη εμπιστοσύνης στην ίδια την Ελλάδα. Δηλαδή στους ίδιους τους εαυτούς μας. Γι' αυτό, το σύνθημα που κυριαρχεί, χωρίς να λέγεται, είναι ο «σώζων εαυτὸν σωθήτω».

Λείπει η πίστη ότι όλοι μαζί – με δίκαιες και ισότιμες σχέσεις – μπορούμε να φτιάξουμε μια εύρωστη εθνική οικονομία, από την οποία θα ωφεληθούμε τελικά όλοι. Από κει και πέρα, δηλαδή από τη στιγμή που θα αναθεωρήσουμε ριζικά το φορολογικό μας σύστημα και αφού μειώσουμε στην πρώτη περίοδο κατά 50% τις στρατιωτικές μας δαπάνες, είναι βέβαιο ότι θα αυξηθεί σημαντικά το ακαθάριστο εθνικό μας εισόδημα, γεγονός που θα μας επιτρέψει να αναθεωρήσουμε επίσης ριζικά τα ποσοστά για τους διάφορους ζωτικούς κλάδους της κοινωνικής μας ζωής.

Αν λ.χ. πετύχουμε να διαθέτουμε: 20% για την υγεία, 15% για την παιδεία, 5% για τον πολιτισμό, 10% για την τοπική αυτοδιοίκηση, 20% για δημόσια έργα και μόνο 30% για τις κρατικές και στρατιωτικές δαπάνες, τότε, αυτό σημαίνει ότι πραγματοποιούμε πραγματικά εθνικές επενδύσεις, σε όφελος δηλαδή του κάθε πολίτη, ώστε να έχει σοβαρά κίνητρα να εκπληρώνει τις φορολογικές του υποχρεώσεις απολύτως ανάλογα με τα πραγματικά εισοδήματα.

ΥΓΕΙΑ

Το ΕΣΥ υπήρξε μια ορθή σύλληψη και προσπάθεια. Γιατί δεν «περπάτησε»; Πέραν από τους γνωστούς λόγους που αναφέρονται, η κύρια αιτία είναι ότι δεν υπήρχαν τα ανάλογα χρήματα. Μόνο με το ποσοστό που προανέφερα, δηλαδή το 20%, μπορούμε να οικοδομήσουμε ένα εθνικό σύστημα υγείας, που θα καλύπτει κατά 100% τις ανάγκες κάθε πολίτη. Έτσι μόνο θα καταργηθεί η παρα-

υγεία, που εξάλλου είναι προσιτή μόνο σ' ένα μικρό τμήμα του πληθυσμού. Γιατί οι υπόλοιποι, στοιβαγμένοι μέσα στα ανεπαρκή και πλημμελώς εξοπλισμένα κρατικά νοσοκομεία, με το να μη θεραπεύονται έγκαιρα και αποτελεσματικά ή με το να πεθαίνουν πριν την ώρα τους – πέρα απ' την ηθική και συναισθηματική σημασία αυτού του γεγονότος – επιβαρύνουν ουσιαστικά τη συνολική εθνική πορεία προς τα εμπρός, που χρειάζεται πολίτες υγιείς και όχι ανάπηρους και πεθαμένους από έλλειψη μέριμνας. Με τις παρούσες συνθήκες πληρώνουμε καθημερινά ένα τεράστιο ενικό κόστος σε ανθρώπινο πόνο και σε οικονομική εξόντωση των νοικοκυριών, και εκτός όλων των άλλων τραυματίζεται και η πίστη του πολίτη προς την Πολιτεία.

ΠΑΙΔΕΙΑ

Το ίδιο συμβαίνει και με την Παιδεία, που κι αυτή εξοντώνει οικονομικά τα νοικοκυριά, μιας και η παραπαιδεία – δηλαδή τα φροντιστήρια – έγιναν θεσμός. Κι εδώ μόνο το 15% θα λύσει ριζικά το πρόβλημα. Δηλαδή θα καταργήσει εκ των πραγμάτων την παραπαιδεία ενσωματώνοντας όλο το άξιο προσωπικό των φροντιστηρίων στον κορμό της εθνικής παιδείας καθιστώντας περιττή – όπως γίνεται σε όλες τις χώρες της Ευρώπης – την ανάγκη εξωσχολικής βοήθειας.

Ποιο θα είναι το περιεχόμενο της παιδείας; Αυτό θα εξαρτηθεί από το ποιο μοντέλο οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης θα ενστερνιστούμε και θα εφαρμόσουμε. Ένα πάντως είναι βέβαιο: ότι βρισκόμαστε σε κρίσιμη καθυστέρηση σε σχέση με την Ευρώπη· γεγονός που θα δημιουργήσει μια τεράστια διαφορά ανάμεσα στους αυριανούς Έλληνες και τους Ευρωπαίους εταίρους. Αν δεν δημιουργήσουμε «εδώ και τώρα» τις γενιές του μέλλοντος, χάνουμε τη μάχη για το μέλλον. Ανάπλαση, αναδιάρθρωση, αναδόμηση όλου του συστήματος της Παιδείας, με τη σταδιακή καθιέρωση των κομπιούτερς – ίσως από τις τελευταίες τάξεις του δημοτικού, όπως γίνεται στην Ευρώπη.

ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Είναι ο Μινώταυρος της εθνικής μας ζωής. Είναι στατιστικά αποδεδειγμένο ότι οι διάφορες υπηρεσίες μπορούν να λειτουργήσουν, και μάλιστα καλύτερα, με το 1/3 του σημερινού δυναμικού. Όπως λ.χ. η Ολυμπιακή, που ενώ χρειάζεται περίπου 6.000 άτομα έχει 16.000 προσωπικό. Ποιος όμως, ποιο κόμμα, ποια κυβέρνηση θα τολμήσει να περιορίσει τον αριθμό των δημοσίων

υπαλλήλων και των υπαλλήλων δημοσίου δικαίου έστω κατά 50%; Αφού είναι γνωστό ότι τα λεγόμενα κόμματα εξουσίας αντλούν την εκλογική τους πελατεία με την υπόσχεση του διορισμού, δηλαδή του ρουσφετιού.

Και τι θα γίνουν όσοι απολυθούν; Που θα πάνε; Είναι ίσως το δυσκολότερο εθνικό πρόβλημα που έχουμε αυτή τη στιγμή μπροστά μας γιατί, όπως είπαμε, κρατικές και στρατιωτικές δαπάνες απορροφούν το 70% του εθνικού προϋπολογισμού. Επομένως θα πρέπει να αποφασιστεί ένα τέτοιο μέτρο να έχει εξασφαλιστεί η μεταπήδηση όσων υπαλλήλων δεν συνταξιοδοτηθούν μέσα σε άλλους κλάδους παραγωγής.

Φυσικά, με σημερινά μέτρα και σταθμά, την ανεργία, την υποαπασχόληση, την υπογεννητικότητα, ένα τέτοιο μέτρο είναι αδιανόητο. Μόνο μέσα σε μια Ελλάδα που η οικονομική πολιτική θα τη μεταβάλει σε ένα γιγαντιαίο εργοτάξιο είναι δυνατόν να γίνουν τόσο βαθιές κοινωνικές τομές. Τα δύο μεγάλα κόμματα πάντως δεν μπορούν ούτε να σκεφτούν μια τέτοια πολιτική. Γιατί είναι δέσμια της πολιτικής του ρουσφετιού. Όμως, με το ρουσφέτι κάνεις κομματική πολιτική. Δεν κάνεις και δεν μπορείς να κάνεις εθνική πολιτική.

Καταλαβαίνω πως ηχεί παράξενα στ' αυτιά ότι τα δύο «εθνικά» μας κόμματα δεν είναι ικανά να κάνουν στην πράξη (και όχι μόνο στα λόγια) εθνική πολιτική! Γιατί, επιπλέον, είναι ποικιλοτρόπως δεσμευμένα. Βραχυκυκλωμένα. Για να συντηρήσουν τους κολοσσιαίους κομματικούς μηχανισμούς, εκτός από το ρουσφέτι που τους εξασφαλίζει κατά 80% την εκλογική τους πελατεία, έχουν υποχρεώσεις· δεσμεύσεις σε μια σειρά ισχυρά οικονομικά και άλλα κέντρα. Ντόπια και διεθνή.

Δεσμεύσεις έχουν και απέναντι στο σύνολο σχεδόν των Ελλήνων μεγαλοαξιωματικών, που θέλει δύο κυρίως πράγματα: Πρώτον, όλο και πιο αυξημένες στρατιωτικές δαπάνες. Και δεύτερο, μια «εθνική» πολιτική. Εθνική σε εισαγωγικά, γιατί για ορισμένους αξιωματικούς καριερίστες «εθνική» σημαίνει να έχουμε οπωσδήποτε κάποιον εχθρό. Να υπάρχει οπωσδήποτε κάποιος εθνικός κίνδυνος. Κι αν δεν υπάρχει, τότε εν ανάγκη να τον δημιουργούμε. Μόνον έτσι δικαιολογείται το γεγονός ότι είμαστε δεύτερη χώρα ευθύς μετά τις ΗΠΑ σε ποσοστό πολεμικών δαπανών.

Και η Δεξιά σήμερα ζητά ακόμα πιο πολλές στρατιωτικές δαπάνες. Γιατί; Γιατί ο Στρατός δεν έχει πάψει να θεωρεί τον εαυτό

του (δηλαδή οι μεγαλοαξιωματικοί) σαν ένα ξεχωριστό παράγοντα – όπως λέμε – μέσα στην εθνική και έμμεσα στην πολιτική ζωή της χώρας.

Υπάρχει, εξάλλου, άρθρο στο ισχύον Σύνταγμα που θέτει στεγανά για ό,τι αφορά τις ένοπλες δυνάμεις. Με άλλα λόγια, η Βουλή, ο βουλευτής σαν εκπρόσωπος του λαού, δεν έχει δικαίωμα να ελέγξει τι και πως γίνεται από ένα σημείο και πέρα. Δέσμευση λοιπόν των δύο κομμάτων και απέναντι σ' αυτό που ονομάζουμε ένοπλες δυνάμεις. Όμως, με τι τίμημα; Το γονάτισμα της εθνικής μας οικονομίας. Τον αποκλεισμό κάθε είδους παραγωγικής πολιτικής που θα απογείωνε το λαό και το έθνος από τη σημερινή μιζέρια της οικονομικής κρίσης που μαραίνει, τον έναν μετά τον άλλον, όλους τους καίριους κλάδους της εθνικής μας ζωής.

Για τις ένοπλες δυνάμεις η λύση είναι μία: Μέσα σε 5 χρόνια, μείωση των δαπανών κατά 50%. Καθώς και μείωση της στρατιωτικής θητείας σε 12 μήνες.

ΕΡΓΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

Πρώτο μέτρο, η σωτηρία της Αθήνας. Οι πληγές είναι γνωστές: νέφος, συγκοινωνιακό, αποχετευτικό, πράσινο. Να μεταφερθεί το διοικητικό κέντρο της Αθήνας αλλού. Χίλια δυο πράγματα έπρεπε να έχουν γίνει και μπορεί να γίνουν. Τι φταίει; Ανικανότητα; Αδιαφορία; Δεσμεύσεις; Πάντως φτάνομε με ραγδαίους ρυθμούς στο σημείο μηδέν. Δηλαδή στην εγκατάλειψη της πρωτεύουσας από τους κατοίκους της, που τη φορά αυτή θα φύγουν αναζητώντας οξυγόνο.

Ποιος θα δώσει τις λύσεις; Αν ήταν σο χέρι των δημοτών και των δημοτικών αρχών (φυσικά με τα απαιτούμενα οικονομικά μέσα) όλα τα προβλήματα της Αθήνας – κι όχι μόνο της Αθήνας – θα είχαν λυθεί προ πολλού. Και μόνο το παράδειγμα της Αθήνας, όπου ζουν σχεδόν οι μισοί Έλληνες, δείχνει περίτρανα την αδυναμία και των δύο κομμάτων να εφαρμόσουν εθνική πολιτική. Αυτό γίνεται και με όλα τα σημαντικά, εθνικής σημασίας, έργα που τα διαβάζουμε στις προεκλογικές περιόδους και μετά «ούτε γάτος ούτε ζημιά».

Να γιατί εθνική πολιτική δεν μπορεί να είναι παρά μια συνεπής προοδευτική – αριστερή πολιτική. Δηλαδή μια πολιτική που να ξεκινάει από το τι θέλει ο λαός, τι έχει ανάγκη, τι τον εξυπηρετεί, τι τον προάγει. Μια πολιτική που ατενίζει, προετοιμάζει και υπηρετεί το αύριο. Που βλέπει μπροστά, στο μέλλον. Μια πολιτική που να

εκφράζει εκείνες τις κοινωνικές δυνάμεις – συνολικά – που φτιάχνουν τη ζωή. Που γυρίζουν τον τροχό της παραγωγής, της σκέψης, του πολιτισμού. Με τον όρο αριστερή δεν ταυτίζω την πολιτική αυτή με τα υπάρχοντα αριστερά κόμματα. Βέβαια, κάθε αριστερός, και πολύ περισσότερο κάθε κόμμα που είναι αριστερό, δεν μπορεί παρά να συμπλέει μέσα σε μια τέτοια κατεύθυνση. Οι διαφορές είναι δύο:

Πρώτον, ότι αυτή τη στιγμή η παρελθοντολογία, έστω και σαν μνήμες, μπλοκάρει το λαό. Και, δυστυχώς, μέσα στη σημερινή Αριστερά δεν φάνηκε ότι ξεπεράστηκαν οι εμφύλιες διαφορές.

Δεύτερον, ότι δεν ακούστηκαν ως τώρα σαν κεντρικές θέσεις τα πιο βασικά από όσα λέγονται εδώ:

□ Η διευθέτηση των διαφορών με την Τουρκία, που θα μας επιτρέψει να μειώσουμε κατά 50% τις στρατιωτικές μας δαπάνες. Γιατί χωρίς αυτήν τη μείωση δεν γίνεται τίποτα. Έστω κι αν φύγουν αύριο οι βάσεις. Έστω κι αν φύγουμε από το ΝΑΤΟ. Γιατί θα υπάρχουν πάντοτε πολιτικές δυνάμεις, με πυρήνα το Στρατό, που θα φωνάζουν: «έχουμε εθνική απειλή», «υπάρχει εθνικός κίνδυνος». Γι' αυτό, «πληρώστε για όλο και πιο μεγάλες στρατιωτικές δαπάνες», που σημαίνει αναβολή στο άπειρο για κάθε είδους και μορφή οικονομικής – αναπτυξιακής πολιτικής, που είναι το υπ' αριθμόν ένα εθνικό μας πρόβλημα.

□ Δεν υπάρχει συγκεκριμένη πρόταση για τη σχέση άμεσων – έμμεσων φόρων – νέας δίκαιης και ισότιμης φορολογικής πολιτικής – και, τέλος, της ανακατανομής του κρατικού προϋπολογισμού.

Κατά τη γνώμη μας, η λύση αυτών των δύο προβλημάτων – και όσων συνεπάγονται – είναι η προϋπόθεση για την εφαρμογή σήμερα μιας εθνικής πολιτικής. Οι δέσμες αυτών των δύο κύριων εθνικών προβλημάτων έχουν γίνει κατά κάποιο τρόπο ένας νέος γόρδιος δεσμός που πνίγει το λαό μας. Δεν έχουμε καιρό να τον ξεμπλέξουμε. Πρέπει να τον κόψουμε. Κι αυτό, μόνο ένα γιγάντιο λαϊκό κίνημα μπορεί να το πραγματοποιήσει.

Εύχομαι οι σκέψεις μας αυτές να προβληματίσουν το λαό. Εύχομαι να τον επηρεάσουν θετικά, αφού έτσι κι αλλιώς, σε τελική ανάλυση, η μοίρα αυτού του τόπου βρίσκεται στα χέρια του. Όταν φτάσει στο σημείο αυτό, να γίνει δηλαδή κύριος της μοίρας του – και θα φτάσει αργά ή γρήγορα -, τότε δεν υπάρχει δύναμη να τον

εμποδίσει. Όπως είπαμε, μέσα σ' αυτά τα τελευταία πενήντα χρόνια ο λαός μας πέρασε και διδάχτηκε από τα σχολεία του πολέμου, της αντίστασης, του εμφυλίου, των αγώνων για τη δημοκρατία, της χούντας. Και τέλος, τώρα και δεκατρία χρόνια, φοιτά – σπουδάζει στο σχολείο της δημοκρατίας που είναι ίσως, από μια άποψη, και το πιο δύσκολο. Έτσι, τα είδε όλα, τα άκουσε όλα, τα γνώρισε όλα και όλους.

Ίσαμε να μπούμε στη δεκαετία του '90, που πρέπει να είναι και θα είναι η δεκαετία της εθνικής αναγέννησης, έχουμε να περάσουμε δύο δύσκολα, δύο κρίσιμα χρόνια. Σκέψεις, προβληματισμοί, προτάσεις σαν κι αυτές που κάνουμε σήμερα, με πρώτο στόχο να σκεφτούμε όλο και πιο πολλοί, να ενημερωθούμε και να αποφασίσουμε, όλο και πιο πολλοί, για το πού και πώς θα πάμε. Είναι προβλήματα απλής λογικής, που όμως η λύση τους απαιτεί προσπάθειες, θυσίες και κυρίως μεγάλο ηθικό θάρρος, αγάπη στο λαό και πατριωτισμό.

Σήμερα αντιπαλεύουν η ελλαδικότητα με τη βαρβαρότητα. Ίσως για την Ελλάδα και το λαό μας, η πολιτική και η ιδεολογική μάχη που καλείται να δώσει να είναι η πιο αποφασιστική στον τελευταίο μισό αιώνα – από την εποχή της μάχης στην Αλβανία. Γιατί θα καθορίσει το μέλλον της χώρας μας σε στιγμές που η παγκόσμια και ιδιαίτερα η ευρωπαϊκή συγκυρία θέτουν το ερώτημα:

Λαός δημιουργός ή λαός για βοηθητικές υπηρεσίες; Η απάντηση θα δοθεί στο άμεσο μέλλον, με πρώτο σταθμό τις εκλογές του 1989.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η ΣΧΕΣΗ ΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Το παρακάτω κείμενο είναι μέρος συνέντευξης του Μίκη Θεοδωράκη στα «Νέα» (δημοσιεύθηκε τον Ιανουάριο 1989). Κρίναμε σκόπιμο να το παραθέσουμε – όπως επίσης και το άρθρο του στην «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» (Απρίλιος 1989), που ακολουθεί -, γιατί πιστεύουμε πως έτσι δίνουμε μια πληρέστερη εικόνα της πολιτικής του σκέψης γύρω από τα προβλήματα που απασχολούν το λαό μας σήμερα. [...]

- **Πέρασαν τρία χρόνια από τότε που παραιτηθήκατε από το αξίωμα του βουλευτή, και συγχρόνως δηλώσατε ότι εγκαταλείπετε την ενεργό πολιτική. Γιατί;**
- Γιατί πίστευα σε μία άλλη πολιτική από εκείνη που ακολουθούσε η Αριστερά. Και αφού προσπάθησα, με όλες μου τις δυνάμεις να πείσω τους συντρόφους μου και τελικά δεν τα κατάφερα, αποσύρθηκα χωρίς να μιλήσω, για να μην κάνω κακό. Προπαντός στο ΚΚΕ, που μου έκανε την τιμή να εκλεγώ δύο φορές βουλευτής. Τώρα, που η Αριστερά προχώρησε επιτέλους προς την ποθητή κατεύθυνση, μπορεί εγώ να μη συμμετέχω άμεσα, όμως, δεν μπορώ παρά να χαίρομαι γι' αυτό. Πράγματι, αισθάνομαι μεγάλη ικανοποίηση, γιατί γι' αυτούς τους στόχους αγωνίζομαι από το 1968 (χρόνος διάσπασης του ΚΚΕ) έως σήμερα, δηλαδή επί είκοσι χρόνια. Σε πολλές περιπτώσεις ήρθα σε οξύτατη σύγκρουση με τους συντρόφους μου. Πάντοτε, όμως, για τους ίδιους λόγους. Γιατί, δηλαδή, εγώ υπερασπίστηκα τις ίδιες θέσεις – στόχους. Και έπρεπε να γίνει σεισμός (όπως τα τελευταία σκάνδαλα που συγκλονίζουν τη χώρα), για να διαλυθούν οι ομίχλες και να δουν επιτέλους όλοι καθαρά. Αισθάνομαι λοιπόν απόλυτα δικαιωμένος και γι' αυτό ευτυχισμένος. Και η μόνη αγωνία που έχω είναι αν, άπαξ και έγιναν τα πρώτα βήματα, θα συνεχιστεί η πορεία της Αριστεράς, με αποφασιστικότητα προς την κατεύθυνση που χαράχθηκε με τις τελευταίες αποφάσεις και πρωτοβουλίες. Από μία άποψη είναι τραγικό το ότι οι στόχοι αυτοί πραγματοποιούνται σήμερα πάνω στα ερείπια όχι μόνο του «οράματος της Αλλαγής», αλλά πάνω στα ερείπια της κοινωνικής, πολιτικής, πολιτιστικής και εθνικής μας ζωής. Και αυτό το γεγονός δείχνει πόσο είχα δίκιο να παλεύω συχνά εντελώς μόνος αφηφώντας τη δυσφήμιση και τον ψόγο και όταν ακόμα οι αποδοκιμασίες ξεκινούσαν από τους ίδιους μου τους φίλους και συντρόφους. Γιατί, όπως είπα, για ένα πάρα πολύ μεγάλο χρονικό

διάστημα – που τώρα βλέπουμε πως ήταν χαμένος χρόνος για το λαό μας – οι ηγέτες των κομμάτων της Αριστεράς, οδηγημένοι από άλλες αναλύσεις – εκτιμήσεις, είχαν καταλήξει σε πολιτικές πρακτικές, που μου ήταν αδύνατον να τις αποδεχτώ.

– **Μ’ όσα λέτε, νομιμοποιείται κανείς να σκεφτεί, ότι από το 1974 είσθε ίσως ο μόνος Έλληνας που δεν πανηγυρίζατε;**

– Πράγματι. Ούτε όταν κυβερνούσε η Ν.Δ., ούτε όταν κυβερνούσε το ΠΑΣΟΚ. Και ας υπήρχαν κάποιοι που πίστευαν στις σχεδόν ταυτόσημες διακηρύξεις και συνθήματα των «δυνάμεων της Αλλαγής» ΠΑΣΟΚ – Αριστεράς.

– **Γιατί αυτό;**

– Λες και μέσα στο νου μου κατοικούσε κάποια Κασσάνδρα. Είχα τη μεγάλη ατυχία να ζω μέσα μου από το 1974 αυτό που ζούμε σήμερα πάνω στο πετσί μας, όλοι μαζί : τη σήψη!

– **Και από τότε μέχρι τώρα, που η Αριστερά προχωρεί ενωμένη, όλα αυτά τα χρόνια τα θεωρείτε χαμένα; Πολιτικά εννοώ.**

– Ναι, χαμένα. Χωρίς καν να δοκιμάσω και εγώ τη γλυκιά γεύση της αυταπάτης. Και τι, τελικά, ωφελήθηκα; Τίποτα. Ίσα ίσα που αυτός ο συνεχής «ασυγχρονισμός» με τα κόμματα της Αριστεράς – που κατέληγε μοιραία και σε ασυγχρονισμό με ολόκληρη την κοινή γνώμη – κατάφερε σιγά σιγά να καταστρέψει μέσα μου ό,τι ωραιότερο είχα κατακτήσει και είχα ζήσει : την ταύτισή μου με τον ελληνικό λαό. Ας ξαναθυμηθούμε, αυτή την ώρα, τα όσα τραγικά και απaráδεκτα, που άκουσα όλα αυτά τα χρόνια, από όλες τις πλευρές...

– **Αν και πικραμένος, είπατε πιο πάνω ότι νιώθετε δικαιωμένος. Τι δικαιώθηκε λοιπόν, όλα αυτά τα χρόνια;**

– Για να καθορίσω το πολιτικό στίγμα μου, θα σας πω τους τρεις κύριους στόχους – άξονες, στους οποίους πίστευα: Πρώτον, δεν πίστεψα ποτέ στη σύμπλευση ΠΑΣΟΚ – Αριστεράς μέσα στις συνθήκες και τους όρους που έγινε. Και επομένως δεν πίστεψα ποτέ ότι μπορεί να πραγματοποιηθεί το κοινό «όραμα της Αλλαγής» (ΠΑΣΟΚ – Αριστερά).

Δεύτερον, πίστεψα στην ενότητα της Αριστεράς, που τη θεωρούσα προϋπόθεση – εγγύηση για να πάμε προς τα μπρος και για να μην οδηγηθούμε εκεί που φτάσαμε σήμερα. Πίστευα ότι η ενότητα ήταν εφικτή. Μου έλεγαν, πως «όχι». Μου έλεγαν ότι

ονειρεύομαι. Και ότι δεν μπορεί να συνυπάρξει η φωτιά με το νερό.

Τρίτον, πίστευα πάντοτε, ότι η ρίζα της εθνικής μας κακοδαιμονίας συνίσταται στο γεγονός, ότι ορισμένες δυνάμεις που μισούν το λαό συντηρούν προσεχτικά τα φαντάσματα της εμφύλιας διαίρεσης. Κρατούν ανοιχτές και οξύνουν τις πληγές, που δημιούργησε ο εμφύλιος πόλεμος. Μόνο και μόνο για να φοβίζουν με τον μπαμπούλα του κομμουνισμού τους μεν και με το δράκουλα της Δεξιάς τους δε. Αυτό και μόνο το γεγονός νοθεύει την πολιτική ζωή της χώρας. Γιατί μεταβάλλεται ο πολίτης σε έντρομο και καταφοβισμένο ψηφοφόρο, με αποτέλεσμα τη νόθευση της πραγματικής λαϊκής θέλησης και σε συνέχεια την τεχνητή αλλοίωση των πολιτικών δυνάμεων.

Γι' αυτό κυρίως το λόγο, γιατί ήθελα να δημιουργήσω ένα παράδειγμα, έτεινα το χέρι μου προς τον Καραμανλή, μπροστά στο κοινό συμφέρον, για τη σωτηρία της Δημοκρατίας. Για να δείξω ότι Δεξιά και Αριστερά όχι μόνο μπορούν αλλά και πρέπει να συνυπάρχουν μπροστά στα μεγάλα εθνικά προβλήματα και τις κρίσιμες για λαό καταστάσεις. Πως λοιπόν σήμερα, να μη νιώθω δικαιωμένος;

– **Να περάσουμε στα σημερινά, στο φαινόμενο Κοσκωτά.**

– Γιατί τάχα, πριν ξεσπάσει η κρίση, τον προκάλεσα να με αγοράσει κι εμένα, δηλώνοντας ότι ΠΩΛΟΥΜΑΙ; Μα γιατί για μένα, ο Κοσκωτάς ήταν το σπυρί που με την άλφα ή βήτα μορφή θα έβγαινε νομοτελειακά κάποτε πάνω στο άρρωστο εθνικό σώμα, λόγω της γενικής κρίσης, που είχε ήδη αρχίσει μέσα στη δικτατορία. Ωρίμασε η κρίση στην περίοδο από το 1974 έως το 1981, τότε που θριάμβευσαν οι «ψεύτικες αλήθειες». Παραωρίμασε τα χρόνια της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, τότε που ήρθε η ώρα της αληθινής αλήθειας και που στο τέλος σάπισε την Ελλάδα, με επόμενο σταθμό την πλήρη διάλυσή μας, αν στο μεταξύ, δεν εκδηλωθούν ισχυρά εθνικά αντισώματα.

– **Και όλα αυτά τα χρόνια, τι έκανε η Αριστερά και με ποια επίσημη πολιτική της διαφωνούσατε;**

– Θα ξεκινήσω την απάντηση με μια φράση, που κάποτε είπε ο Αγαμέμνων Κουτσόγιωργας και που συνοψίζει μια ολόκληρη «ιδεολογία». Είπε : «Σήμερα υπάρχουν δυο κόσμοι που συγκρούονται: Ο κόσμος του φωτός και ο κόσμος του σκότους». Εννοούσε φυσικά το ΠΑΣΟΚ, ως φως, και τη Δεξιά, ως σκότος. Και η Αριστερά; Υποχρεωτικά η Αριστερά έπρεπε να είναι

δορυφόρος στον Ήλιο του ΠΑΣΟΚ. Διαφορετικά, συνεργός στον κόσμο του σκότους...

Είναι εκπληκτικό και όμως, επί 15 χρόνια, αυτή η «μεγαλοφυής» ανάλυση της Ελλάδας του 2000 υπήρξε η πεμπτουσία της πολιτικής των «δυνάμεων της Αλλαγής» (ΠΑΣΟΚ – Αριστερά). Και έπρεπε να πέσει η φαλαινοειδής πρόκληση Κοσκωτά, για να αφυπνισθούν οι οπαδοί και οι σύμμαχοι του ΠΑΣΟΚ· την 12 παρά 5', από την τελική διάλυση της πατρίδας μας. Χιλιάδες επί χιλιάδων οι ξεγελασμένοι, οι απατημένοι, οι απογοητευμένοι· ανακαλύπτουν τώρα πόσος πολύτιμος χρόνος χάθηκε για το λαό μας, μόνο και μόνο γιατί δεν μπόρεσαν να δουν όταν έπρεπε σωστά. Γιατί τους ξεγέλαγε κάποια Σειρήνα, με τα λόγια και τις υποσχέσεις της.

Και επιτέλους είδαν. Ήσαν τυφλοί και ανέβλεψαν. Ήσαν κουφοί και άκουσαν. Ανάμεσα σ' αυτούς και οι προκλητικότεροι σε φιλοπασοκισμό συνάδελφοί σας. Αυτή λοιπόν η ράτσα των κουλτουριάρηδων πολιτικολογούντων παιδιών του «σωλήνα» της ΠΑΣΟΚικής ανόδου έπεσε πάνω μου σαν σμήνος πεινασμένων ακρίδων, θέλοντας μάλιστα να δείξουν ότι ενώ αυτοί τώρα βλέπουν, εγώ τώρα τυφλώθηκα.

- **Και τι σας κάνει να πιστεύετε όλα αυτά;**
- Παράδειγμα η φημολογία και τα σενάρια, για δήθεν υπουργοποίησή μου, ενώ γνωρίζουν καλά ότι, στο θέμα αυτό, δεν υπάρχει ούτε κόκκος αλήθειας. Έτσι, φιλοπασοκικοί αυτοί πάνω από 15 κρίσιμα χρόνια και αιφνιδίως αντιπασοκικοί πέντε λεπτά πριν από την οριστική διάλυση της χώρας – και για την οποία διάλυση συνέβαλαν κι αυτοί τα μέγιστα – εξακολουθούν να μη μου συγχωρούν το γεγονός ότι δεν πίστεψα, ούτε για μια στιγμή, στα κοινά οράματα ΠΑΣΟΚ – Αριστεράς, για τη «μεγάλη αλλαγή». Και τώρα, που δικαιώνομαι τραγικά, θέλουν καλά και σώνει, με το ζόρι, να με κάνουν όψιμο οπαδό, ποιας Αλλαγής; Της μετακοσκωταδικής! Τι να πω; Αν το επίπεδο του ελληνικού λαού έχει τόσο πολύ χαμηλώσει, λόγω του ενορχηστρωμένου ψεύδους με το οποίο τον ταΐζουν τόσα χρόνια, ώστε να τους πιστέψει, χαλάλι τους!
- **Κι έτσι, όπως περιγράφετε τα συμβαίνοντα, τι σκέφτεστε να κάνετε;**
- Ως προς τους φίλους και συντρόφους της Αριστεράς, τους λέω ότι επικροτώ την πολιτική της ενότητας, την πολιτική των αποστάσεων από το ΠΑΣΟΚ και την πολιτική της συνεργασίας με τη «Νέα Δημοκρατία», πάνω στο κρίσιμο εθνικό θέμα της εξόδου

από την κρίση. Προσθέτω επίσης, ότι κατανοώ τους λόγους, για τους οποίους η αναψηλάφηση αυτών των θεμάτων, που στο παρελθόν υπήρξαν η αιτία σφοδρών πολιτικών συγκρούσεων ανάμεσά μας, μπορεί να δυσκολέψει της ήδη δύσκολες ώρες. Θέλω όμως και εκείνοι να κατανοήσουν, ότι χωρίς την εκκαθάριση αυτών των εκκρεμοτήτων – που για μένα αποτελούν την πεμπτούσια της ζωής μου – δεν μπορώ να έχω θέση μέσα στη διάταξη της πολιτικής μάχης, που βλέπω να έρχεται. Γιατί, όπως δεν μου επιτρέπεται να τους δυσκολέψω άλλο, τόσο δεν μπορώ να είμαι τόσο άδικος απέναντι στον ίδιο μου τον εαυτό.

– **Και όμως, κύριε Θεοδωράκη πριν από λίγο καιρό, αναπτύξατε έντονη δραστηριότητα στα ελληνοτουρκικά. Και πολλοί – όχι άδικα – θεώρησαν ότι αναθερμάνθηκαν οι σχέσεις σας με το ΠΑΣΟΚ. Τι λέτε, για όλα αυτά;**

– Όλα ξεκίνησαν από τις γνωστές πρωτοβουλίες μου περί τα ελληνοτουρκικά. Ό,τι έκανα, το έπραξα μόνο και μόνο από την αίσθηση του εθνικού καθήκοντος. Η θύελλα που γέννησαν αυτές οι πρωτοβουλίες – ιδιαίτερα, μετά την ίδρυση της επιτροπής ελληνοτουρκικής φιλίας – με έφεραν, παρά τη θέλησή μου, στο επίκεντρο της πολιτικής ζωής. Δε συνέχεια, το Νταβός είχε ως συνέπεια την αναθέρμανση των σχέσεών μου με τον Πρωθυπουργό. Η κοινή μας επιθυμία να φανώ χρήσιμος στην επίλυση του εθνικού θέματος άνοιξε το δρόμο σε χίλιες δυο εικασίες και σενάρια. Για τα νέα πολιτικά μας ήθη φαίνεται ότι είναι αδύνατον να συνεργάζεσαι μόνο σε εθνικό επίπεδο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι συμφωνείς στο κομματικό ή στο κυβερνητικό.

Τι άλλο, όμως, έκαναν ο Φλωράκης και ο Κύρκος, με τη συνάντησή τους με τον Μητσοτάκη και Στεφανόπουλο; Τότε όμως, δηλαδή πριν λίγους μήνες, εγώ ήμουν μόνος και νομίζοντας ότι είμαι ανίσχυρος με βομβάρδισαν, κυρίως τα έντυπα που εκφράζουν απόψεις των παραπάνω, γιατί δεν ήθελαν να παραδεχτούν αυτή τη διαφορά: Ότι δηλαδή μπορεί να συμφωνείς ακόμα και με τους πολιτικούς σου αντιπάλους, όταν πρόκειται για θέματα εθνικού συμφέροντος.

Μετά το Νταβός ακολούθησε η κρίση Κοσκωτά, η ασθένεια του Πρωθυπουργού και τέλος η γενικότερη πολιτική κρίση, που είχε ως συνέπεια την επίσπευση και μια πρώτη επικύρωση της πολιτικής της Ενότητας της Αριστεράς, με την κατ' αρχήν συμφωνία ΚΚΕ – Ε.ΑΡ., την αποστασιοποίηση της πολιτικής της Αριστεράς από το ΠΑΣΟΚ, που σιγά σιγά έφτασε στα όρια της ανοιχτής ρήξης και, τέλος, στην πρωτοβουλία των τεσσάρων. Πρωτοβουλία, που θεωρώ ως τη σημαντικότερη πολιτική πράξη μετά τη λήξη του Εμφυλίου, με κορύφωση την εγκάρδια

συνάντησή τους με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Συνάντηση, που αφήρησε το μονοπώλιο των πολιτικών κινήσεων από τα χέρια του προέδρου του ΠΑΣΟΚ, χαράζοντας νέες πολιτικές προοπτικές.

– **Και ούτως έχόντων των πραγμάτων, τι νομίζετε ότι μπορεί να γίνει τώρα;**

- Η τελευταία μου σκέψη στέφεται και πάλι στην Αριστερά. Δεν θα φτάναμε ποτέ σ' αυτό το σημείο, αν η Αριστερά ήταν ενωμένη. Η ενότητα της Αριστεράς αποτελεί το θεμέλιο για να στηριχτεί η ίδια η Δημοκρατία.

Σήμερα βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα φαινόμενο νεοφασισμού, που στηρίζεται στα ίδια ακριβώς κοινωνικά στρώματα που στήριξαν τους Μουσολίνι και Χίτλερ. Ας μην τα υποτιμούμε. Κι ας μη λέμε ότι βρισκόμαστε στην Ευρώπη και ότι η Ευρώπη δεν επιτρέπει κ.λπ., κ.λπ. Γιατί ο λαός λέει ότι ο πνιγμένος από τα μαλλιά του πιάνεται, και σήμερα αυτός που πνίγεται έχει «μαλλιά» που λέγονται διάφοροι μηχανισμοί, φανεροί και κρυφοί και κυρίως στην έπαρση, στην αυθάδεια και τελικά στην τύφλωση που δίνει η εξουσία. Γι' αυτό, μας χρειάζεται αυτή τη στιγμή ένα πανεθνικό μέτωπο υπεράσπισης της δημοκρατικής ομαλότητας, μέσα στο οποίο θα πρέπει οπωσδήποτε να συμπεριληφθούν όσες και όποιες υγιείς δυνάμεις απέμειναν στο ΠΑΣΟΚ.

Η ενότητα της Αριστεράς, πρέπει να προχωρήσει σε βάθος και σε πλάτος, ώστε να κερδίσει την εμπιστοσύνη των μεγάλων μαζών. Η ενωμένη και ισχυρή Αριστερά, μιας και έσπασε επιτέλους τα ταμπού της εμφύλιας διαίρεσης, μαζί με τη δημοκρατική Δεξιά, να δυναμώσει το κοινό μέτωπο ομαλότητας, με την ελπίδα, ότι όλοι οι εχέφρονες του ΠΑΣΟΚ θα προσχωρήσουν και αυτοί, ώστε να επιτευχθεί το συντομότερο η μοναδική διέξοδος από την κρίση, που είναι: άμεσες εκλογές με υπηρεσιακή κυβέρνηση και αναλογική. Γιατί πολύ φοβάμαι ότι τον Ιούνιο θα είναι ίσως πάρα πολύ αργά.

ΓΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

*«Θα σας μιλήσω μ' ένα αλλιώτικο σκοπό
μη μου θυμώσετε πολύ, παρακαλώ.
Ψάχνω να βρω τη Ρωμιοσύνη
κι αυτό το πάθος μου τη δίνει.
Στην απορία μου απάντηση ζητώ
με αποφεύγουνε, με παίρνουν για τρελό.
Η Ρωμιοσύνη παντρεμένη
είναι ευτυχής και γκαστρωμένη.
«Τη Ρωμιοσύνη τώρα να την κλαις»
να συνηθίσεις τώρα να το λες.
Αυτά τα λόγια είναι παρανοϊκά
αφού γκαστρώθηκε, σημαίνει είναι καλά.
Με κουμπάρο τον Καρούδα
«έξω οι βάσεις απ' τη Σούδα».*

«ΔΙΟΝΥΣΟΣ», 1985

Παρακολουθώ και ζω, όπως όλοι μας, τα συναρπαστικά γεγονότα που εκτυλίσσονται μπροστά στα μάτια μας με την ταχύτητα εφιαλτικών video-clips. (Η πολιτική, έτσι, προσαρμόζεται στη νέα τεχνολογία).

Διαβλέπω ένα μεγάλο κίνδυνο: τον εθισμό. Αν αντιδρούμε μόνο παθητικά, αρνητικά, ίσως μια μέρα κινδυνεύουμε να μεταβληθούμε σε ναρκομανείς των σκανδάλων και ηρωινομανείς της ανωμαλίας. Δηλαδή όχι μόνο να μην μας συγκινούν τα εγκλήματα της εξουσίας, αλλά και να τα επιζητούμε με πάθος, σαν απαραίτητα πλέον στοιχεία του εθνικού μας βίου. Έτσι, κυβερνητικό κόμμα θ' αναδεικνύεται εκείνο που θα έχει να επιδείξει τα περισσότερα σκάνδαλα, κυβέρνηση θα γίνεται εκείνη που θα δίνει εγγυήσεις για μέγιστη κλοπή του δημοσίου χρήματος και πρωθυπουργός εκείνος που θα καυχιέται ότι διαθέτει τους πιο αδίσταχτους καταχραστές για να τους κάνει αντιπροέδρους της κυβέρνησής του.

Όμως, πέρα από τον εθισμό, που ήδη έχει προσβάλλει μια σημαντική μερίδα Ελλήνων ψηφοφόρων, εκείνο που φοβάμαι πιο πολύ είναι η αιματοχυσία. Ανήκω σ' εκείνη τη γενιά που έζησε στο πετσί της, περισσότερο από κάθε άλλη, την τραγωδία της εμφύλιας διαίρεσης. Γι' αυτό η αντίδρασή μου σε κάθε ενέργεια, απ' όπου και

να προέρχεται, που αποσκοπεί σε μια νέα διαίρεση του λαού μας, δεν μπορεί παρά να είναι ακαριαία και καταλυτική. Είναι άλλωστε το μόνο πράγμα που με κάνει αυτή τη στιγμή να σπάζω τη σιωπή μου, γιατί πιστεύω ότι δεν έχω πια το δικαίωμα να παραμείνω αμέτοχος θεατής τη στιγμή που αναπτύσσεται μπροστά στα μάτια μας ένα νέο βρόμικο σενάριο, με σκοπό να οξύνει τα πάθη και να οδηγήσει Έλληνες κατά Ελλήνων, μόνο και μόνο για να αποπροσανατολίσει την κοινή γνώμη και να αποτρέψει τους προβολείς από τα σκάνδαλα και να τους οδηγήσει στο φριχτό θέαμα της αδελφοκτονίας.

Εμείς, αν οδηγηθήκαμε χτες στον εμφύλιο πόλεμο, ακολουθούσαμε κοσμογονικά διεθνή και ελλαδικά ιστορικά ρεύματα. Ήταν για το λαό μας ζήτημα ζωής ή θανάτου, το αν θα πάει από δω ή από κει. Έτσι πιστεύαμε, τόσο και οι μεν, όσο και οι δε. Βγαίναμε εξάλλου μέσα από το καμίνι του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου που άλλαξε ριζικά τη μορφή του κόσμου. Σήμερα, ποια κοσμογονική αναγκαιότητα υπάρχει ώστε να δικαιολογεί τη θανάσιμη αντιπαράθεση Έλληνα με Έλληνα;

Όμως η ασχήμια επαυξάνεται από το γεγονός ότι το ΠΑΣΟΚ αυτοανακηρύσσεται σε τοποτηρητή της προόδου και μοναδικό υπερασπιστή της δημοκρατία και της Αριστεράς ενάντια στη «μαύρη Δεξιά». Και τότε; Ύστερα από οκτώ χρόνια μιας καθαρόαιμα συντηρητικής έως αντιδραστικής (δηλαδή, αυτό που λέμε στην πολιτική «δεξιάς») διακυβέρνησης σε όλους τους τομείς και τη στιγμή που έχει σπιλωθεί με κάθε είδους ανωμαλίες, σκάνδαλα και οικονομικά εγκλήματα, που δεν τόλμησαν έως σήμερα να κάνουν τόσο ξετσιπωτά και ανοιχτά και σ' αυτή την έκταση και σ' αυτό το ύψος, όχι μόνο κυβερνήσεις της Δεξιάς, αλλά ούτε και οι δικτάτορες.

Είναι λοιπόν αυτός ο κύριος λόγος που μιλώ σήμερα. Γιατί πιστεύω ότι η σιωπή και η ουδετερότητα σε στιγμές όξυνσης του εθνικού μας βίου είναι στοιχείο που εξ αντικειμένου δρα υπέρ των κάθε λογής δυνάμεων της ανωμαλίας.

Αυτή τη στιγμή, διακυβεύεται, ως φαίνεται, η ομαλή πορεία της χώρας. Επιδιώκεται η εγκαθίδρυση ενός βίαιου και φανατικού προεκλογικού κλίματος, με την εμφύλια διαίρεση, σε «πράσινους» και «μαύρους», για να εξουδετερωθούν για τρίτη φορά οι «κόκκινοι» και να αρκεσθούν στο ρόλο της ουράς του ΠΑΣΟΚ, μπροστά στον «κίνδυνο της Δεξιάς».

Όμως, επειδή το τρις εξαμαρτείν είναι ίδιον ηλιθίων και οι Έλληνες, δόξα τω Θεώ, δεν έγιναν ακόμη όλοι ηλίθιοι, δεν φτάνουν ασφαλώς τα παλιά χάρτινα φαντάσματα του παρελθόντος· χρειάζονται νέες μέθοδοι. Και αυτές δοκιμάστηκαν ήδη στο Βόλο. Δεν μιλώ γι' αυτά καθ' εαυτά τα επεισόδια, αλλά για τη σκηνοθεσία και την κατάχρηση της «εθνικής» τηλεόρασης, που κατεξυτελείστηκε, υπερβαίνοντας όλα τα όρια της ανοχής μας, περισσότερο από κάθε άλλη φορά. Η κυβέρνηση έκανε «κατάληψη» της τηλεόρασης.

Ας το προσέξουμε στην αληθινή του διάσταση αυτό το φαινόμενο, γιατί αυτό και μόνο μας αποκαλύπτει ανομολόγητες προθέσεις ολοκληρωτισμού.

Να σωθεί το ήπιο δημοκρατικό κλίμα! Να μην οδηγηθούμε σε νέο εμφύλιο. Είναι ο πρώτος λόγος αυτής της παρέμβασής μου. Ο δεύτερος είναι το γεγονός, ότι έχω, ειδικά προς το Συνασπισμό, συγκεκριμένη πρόταση για άμεση παρέμβαση, που, κατά τη γνώμη μου, θα κόψει το χορτάρι κάτω από τα πόδια αυτών που νομίζουν ότι θα βάλουν την Αριστερά για μια ακόμη φορά στο περιθώριο των εξελίξεων. Για μένα, ο Συνασπισμός κρατά αυτή τη στιγμή στα χέρια του το κλειδί των εξελίξεων. Φτάνει η παρέμβασή του να έχει το βάρος και τη σημασία μιας ιστορικής πράξης, στο ύψος της σημερινής εθνικής κρίσης.

Η παλιά και επαναλαμβανόμενη εκλογική στρατηγική του Παπανδρέου επαναβεβαιώθηκε σε καρικατούρα κατά την πρώτη προεκλογική συγκέντρωση του ΠΑΣΟΚ στο Βόλο. Από τα εκατοντάδες προβλήματα που έχουν συσσωρευτεί, τα όζοντα σκάνδαλα και το τι μέλλει γενέσθαι (τέλος πάντων πρέπει να πεις κάτι και για το μέλλον...) έχει μείνει μόνο ένα: ο μπαμπούλας της Δεξιάς και αυτός ο απεχθής σφαγεύς, εκδορεύς, μαφιόζος, καταχραστής, ψεύτης, κλέφτης, γκομενάκιας, ανώμαλος, άπιστος, επίορκος και βασανιστής Μητσοτάκης. Ποιος τα λέει αυτά και πότε; Αυτός που θα έπρεπε να είχε παραιτηθεί ως τώρα εκατό φορές, αν διέθετε ακόμα και τη στοιχειώδη πολιτική ευαισθησία. Γιατί σ' αυτό το καθεστώς της πλειοψηφικής δημοκρατίας που ζούμε, όλες οι πολιτικές ευθύνες συγκεντρώνονται στο πρόσωπο του πρωθυπουργού, που λογοδοτεί για όλους και για όλα απ' όσα

συμβαίνουν μέσα στην κυβέρνηση και όλους τους παράγοντες και μηχανισμούς της διακυβέρνησης.

Έτσι, θα έπρεπε να παραιτηθεί τουλάχιστον για τους εξής πέντε λόγους:

1. Μόλις αποκαλύφθηκε η πραγματικότητα για την Τράπεζα Κρήτης, μιας και είναι υπεύθυνος για το τραπεζικό σύστημα.

2. Όταν μαθεύτηκε το ποιόν του Κοσκωτά, οπότε δεν εναρμονίζεται η πρωθυπουργική ιδιότητα με τη συναλλαγή στελεχών του, συγγενών του και αυτού του ίδιου με έναν απατεώνα – καταχραστή του δημοσίου χρήματος.

3. Όταν δραπέτευσε ο Κοσκωτάς, γιατί είναι υπεύθυνος για τα σώματα ασφαλείας, δηλαδή για την εθνική μας ασφάλεια και όπως αποδείχτηκε, ο Κοσκωτάς, εκτός Ελλάδος, αποτελεί κίνδυνο για την εσωτερική γαλήνη του τόπου.

4. Όταν κορυφαία στελέχη του κράτους προφυλακίζονται με βαρύτερες κατηγορίες, πως είναι δυνατός αυτοί να βρίσκονται στη φυλακή παρέα με κοινούς λωποδύτες και να παραμένει σαν εκπρόσωπος της χώρας εκείνος που έχει την πρώτη και κύρια πολιτική ευθύνη για τις πράξεις τους; Αυτό μας στιγματίζει και ατιμάζει τη χώρα μας στα μάτια των ξένων λαών.

5. Όταν αποκαλύφθηκε ότι ο α' αντιπρόεδρος της κυβέρνησής του είναι αναμειγμένος σε οικονομικό σκάνδαλο. Με ποιο κύρος, μέσα κι έξω από τη χώρα, μπορεί να μας εκπροσωπήσει ένα πρωθυπουργός, όταν ο πλέον στενός και άμεσος συνεργάτης του φέρει το στίγμα για πράξεις τόσο απεχθείς; Αν δεν είναι υπόλογος για την επιλογή του υπουργού του, και μάλιστα του αντιπροέδρου, τότε γιατί είναι υπόλογος;

Όμως ζούμε στην Ελλάδα, που, όπως είπαμε, η ιδεολογική τρομοκρατία και η μονομερής πλύση εγκεφάλου είναι τόση και τέτοια, που υπάρχουν αρκετοί ακόμα Έλληνες έτοιμοι να πιστέψουν ό,τι τους πει ο αρχηγός. Είμαι βέβαιος, ότι αν στο Βόλο κατηγορούσε το Μητσοτάκη για την Τράπεζα Κρήτης, τις συναλλαγές των στελεχών του ΠΑΣΟΚ με τον Κοσκωτά, τη δραπέτευσή του, τις ευθύνες του Τόμπρα και Σία, και τέλος, αν αποκάλυπτε ότι ο Κουτσόγιωργας ήταν πράκτορας του Μητσοτάκης, θα τον πίστευαν. Θα τον πίστευαν γιατί οι ίδιοι θέλουν να πιστεύουν ή μάλλον δεν θέλουν να πιστεύουν το όλα όσα καταγγέλλονται είναι αλήθειες, ότι

τα όνειρα και οι προσδοκίες τους προδόθηκαν με το χειρότερο τρόπο. Στο κάτω κάτω, τα λάθη είναι ανθρώπινα, όμως τα εγκλήματα (και η κατάχρηση του δημοσίου χρήματος είναι από τα πιο βρόμικα) τι είναι; Απάνθρωπα!...

Γι' αυτό, όσοι φανατικά δείχνουν πως δεν πιστεύουν σ' αυτά που βλέπουν, όταν βρεθούν πρόσωπο με πρόσωπο με τον εαυτό τους, λένε μόνο μια λέξη: «Γιατί;». Γιατί τα κάνατε όλα αυτά; Τι σας έλειψε; Εμείς... σας τα δώσαμε όλα! Δύναμη, αγάπη, ενθουσιασμό, χρήμα, δόξα... Τι άλλο θέλατε... Γιατί;

Πολλοί θέλουν να απελευθερωθούν από τον εφιάλτη. Γιατί η ζωή τους τους τελευταίους μήνες, κατάντησε εφιάλτης... Ποιος και πως θα τους σταματήσει; Η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ το ήξερε καλά πως δεν αντέχει σε καμιά καλόπιστη και πολιτισμένη συζήτηση με λογικά επιχειρήματα. Γι' αυτό είναι αποφασισμένη να απευθυνθεί αποκλειστικά στο θυμικό των ψηφοφόρων, στα μαύρα έγκατα της τραυματισμένης εθνικής μνήμης, να ανασύρει πληγές και φαντάσματα. Ναι, χρειάζεται σήμερα όχι μόνο χτεσινούς αιμοσταγείς βρικόλακες, αλλά και αίμα νωπό, σημερινό, φρέσκο.

Το ΠΑΣΟΚ θέλει ένα μάρτυρα, θέλει ένα Λαμπράκη, έναν Πέτρουλα και θα τον βρει, γιατί η σκηνοθετική του ικανότητα μόνο με χολιγουντιανή μπορεί πλέον να συγκριθεί και γιατί το ευνοεί ο σημερινός ευδαιμονισμός με τον οποίο παρακολουθεί ο πολιτικός μας κόσμος και οι κοινωνικοί παράγοντες τους σφαδασμούς ενός πληγωμένου θηρίου... Πως θα κοπεί ο δρόμος σ' αυτό τον τραγικό κατήφορο;

Την απάντηση τη δίνει ο ίδιος ο Παπανδρέου, όταν συστηματικά ξεχωρίζει τις «προοδευτικές δυνάμεις» από τη «Δεξιά». Και ένας θεός ξέρει, πόσο θα ήθελε ν' αφήσει την ψυχή του ελεύθερη για να πει όσα θα ήθελε να πει, ενάντια στις «αχάριστες ηγεσίες», που αφού πήραν όσα τους πρόσφερε με τόση γενναιοδωρία (αυτός ξέρει πόσα και ποια), τώρα ενώνονται μόνο και μόνο για να χτυπήσουν...

Έτσι ασφαλώς σκέφτεται... Όμως δεν το λέει γιατί, όπως είπαμε, η βασική εκλογική στρατηγική του στηρίζεται αποκλειστικά στο «φόβο της Δεξιάς» και στον «μπαμπούλα – Μητσοτάκη». Και γιατί ξέρει πως ο αριστερός ψηφοφόρος, αν και εφόσον δημιουργηθεί αυτή η αντιδεξιά υστερία, θα πάει τελικά μαζί του – όπως έγινε και τις προηγούμενες φορές – εγκαταλείποντας και πάλι

την «παραδοσιακή Αριστερά» που αυτή τη στιγμή, έτσι θα σκέφτεται, δεν είναι και πάλι ικανή να αντιμετωπίσει το μεγάλο κίνδυνο που εκπροσωπεί για το λαό μας η Δεξιά... Με άλλα λόγια, ο Παπανδρέου γνωρίζει ότι χτυπώντας προς τα δεξιά κερδίζει από τ' αριστερά.

Αυτό είναι το άλφα και ωμέγα της πολιτικής τακτικής που δεν κατάλαβαν οι ηγέτες της Αριστεράς. Το περίεργο δε είναι, ότι στην πρόσφατη ιστορία μας το λάθος έγινε πάντοτε σε σχέση με κάποιον Παπανδρέου. Πρώτα το Γεώργιο και τώρα τον Ανδρέα... Τι δηλαδή θα πρέπει να κάνει σήμερα ο Συνασπισμός; Να βαδίζει πάνω στη γραμμή που άνοιξε η ιστορική συνάντηση των τεσσάρων και όχι να την απαρνηθεί τόσο γρήγορα μέσα στην πράξη.

Ο Παπανδρέου, βλέποντας ότι η εικόνα Μητσοτάκη – Φλωράκη συντείνει στην ομαλοποίηση της εθνικής μας ζωής, οπότε δεν θα είχε πια πέραση η πολιτική που απευθύνεται αποκλειστικά στο θυμικό και θα έπρεπε τώρα να αποταθεί και στο λογικό των ψηφοφόρων – πράγμα αδύνατο γι' αυτόν – εφάρμοσε την προσφιλή πολιτική των συγκεντρωμένων πυρών. Χτύπησε με πυκνά πυρά την Αριστερά κατηγορώντας την για συμβιβασμό, έως ότου πετύχει – και το πέτυχε – την υποχώρησή της από τις θέσεις που είχε κερδίσει. Τα ίδια κάνει συχνά.

Το επανέλαβε και με τους δικαστικούς, μ' αυτές τις «αυθόρμητες» συγκεντρώσει με σύνθημα «Κάτω η χούντα των δικαστών», έως όπου πέτυχε κι εδώ υποχώρηση και μάλιστα υπέρ προσώπου εκλεκτού... Όμως, η συνέχιση στη γραμμή της εθνικής συμφιλίωσης (αυτό ήταν το νόημα της συνάντησης των τεσσάρων) μπορεί από τη μια μεριά ν' απελευθερώνει τους συντηρητικούς ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ, ως προς τη Νέα Δημοκρατία, γιατί έτσι θα δουν σωστά σαν ένα σύγχρονο – σημερινό ελληνικό κόμμα, με πρόγραμμα, στελέχη, ηγέτη και συγκεκριμένη σύγχρονη πολιτική προϊστορία, όπου έδωσε εξετάσεις μπροστά στο λαό (1974 – 1981). Ενώ, από την άλλη μεριά, θα απελευθερώσει τους προοδευτικούς ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ, ως προς το Συνασπισμό, που θα τον κρίνουν όχι με βάση κάποιο φτιαχτό εκβιαστικό δίλημμα, αλλά με τις πραγματικές του δυνατότητες να παρέμβει μέσα σε μια ομαλή πολιτική ζωή ανεξάρτητα ποιο θα είναι το κυβερνητικό σχήμα ή κόμμα, με βάση το πρόγραμμά του, και τις εγγυήσεις που δίνουν τα στελέχη και οι ηγέτες του.

Ο Συνασπισμός, ας το πούμε καθαρά, μόνο μέσα σε ομαλή προοπτική πορεία μπορεί να συγκινήσει και να αποσπάσει ψήφους

(και μάλιστα τις δικές του ψήφους!). Γιατί από τη στιγμή που ένα σημερινό νόμιμο κόμμα, ακολουθούμενο μάλιστα από ένα 40% (μίνιμουμ) του ελληνικού λαού, κατηγορείται ότι είναι παράγων ανωμαλίας, ότι δεν θα σεβαστεί τη δημοκρατία, ότι θα ξαναφέρει το βασιλιά, ότι θα ξαναρχίσει τις διώξεις και θα ξανανοίξει τα ξερονήσια κ.λπ., τότε, μπροστά σ' αυτήν την επερχόμενη θεομηνία, τι μετρά; Μόνο το άλλο κόμμα, το δυνατό, που αν γίνει – και πρέπει να γίνει ξανά – αυτοδύναμο θα μπορέσει να παίξει το ρόλο του κυματοθραύστη στη μαύρη παλίρροια.

Χωρίς αυτή την εικόνα της βιβλικής καταστροφής, που μόνο μια *ξεκάθαρή τοποθέτηση του Συνασπισμού θα μπορούσε να θρυμματίσει*, τότε η Νέα Δημοκρατία, το ΠΑΣΟΚ και ο Συνασπισμός θα κριθούν στις προσεχείς εκλογές με βάση το πρόγραμμά τους, τις αρχές τους και τις εγγυήσεις που προσφέρουν τα στελέχη τους, και όχι με παραποιήσεις, παραμορφώσεις και εκβιασμούς.

Βλέπετε όμως, ότι μια ελεύθερη, αντικειμενική και υπεύθυνη αντιμετώπιση των αρχών, του προγράμματος και της πολιτικής πρακτικής της Νέας Δημοκρατίας δεν συμφέρει καθόλου το ΠΑΣΟΚ. Γιατί τι θα πουν; Αφού σε όλες τις μεγάλες κατευθυντήριες επιλογές, στα εθνικά και κοινωνικά θέματα, το ΠΑΣΟΚ ακολούθησε κατά γράμμα την πολιτική της Νέας Δημοκρατίας; Με δύο βασικές διαφορές: Ότι, το ΠΑΣΟΚ, μη έχοντας μεγάλες λαϊκές αντιδράσεις – λόγω της εξ αντικειμένου διάσπασης στη βάση του μαζικού κινήματος -, προχώρησε σε αντιλαϊκά μέτρα που είναι προβληματικό αν θα μπορούσε να τα εφαρμόσει η Νέα Δημοκρατία και το ότι η πλήρης ασυδοσία, λόγω της πυραμιδικής υφής της ΠΑΣΟΚικής εξουσίας, οδήγησε στην αλαζονεία και από εκεί στην ασυδοσία με τα γνωστά αποτελέσματα.

Έτσι προκύπτει ότι, χωρίς το φτιαχτό μπαμπούλα της Δεξιάς και με κριτήριο μόνο τα προγράμματα και τους απολογισμούς των δύο κομμάτων που κυβέρνησαν *η μόνη ωφελημένη πολιτική παράταξη θα πρέπει να είναι ο Συνασπισμός που διαφοροποιείται ουσιαστικά και από τα δύο κόμματα, προσφέροντας μια καινούρια προοπτική στο λαό μας*.

Δοκιμάσαμε τη Νέα Δημοκρατία και το ΠΑΣΟΚ και είχαμε αυτά ακριβώς τα θετικά και τα αρνητικά... Ο ψηφοφόρος θα τα ζυγίσει ψύχραιμα, στηριγμένος σε πραγματικά στοιχεία και θα κρίνει. Τι μας προτείνει ο Συνασπισμός; θα διερωτηθεί ο πολίτης. Θα τον ακούσει προσεχτικά, θα τον τοποθετήσει στο παρόν και το μέλλον της χώρας,

θα τον συνδυάσει με τις διεθνείς εξελίξεις και θα αποφασίσει. Αυτό είναι το ιδεώδες αλλά και το αναγκαίο κλίμα μέσα στο οποίο κάνουν εκλογές οι πολιτισμένοι λαοί και όχι όπως μας έχουν καταντήσει, Βησιγότθους και Οστρογότθους, αυτοί που έχουν συμφέρον να μη σκεφτεί ούτε για μια στιγμή λογικά ο Έλλην ψηφοφόρος.

Και είπαμε, και το επαναλαμβάνω, ότι ο πιο κερδισμένος θα είναι ο Συνασπισμός. Ο Συνασπισμός εξάλλου είναι η Αριστερά. Είναι όσοι πήγαν πράγματι στα ξερονήσια. Όσοι γνώρισαν τη μετεμφυλιακή Δεξιά. Πως, λοιπόν, επιτρέπουν σε άλλους – στους άκαπνους κατά το πλείστον – να γίνονται βασιλικότεροι του βασιλέως; Μιλούν για Μακρονήσια άνθρωποι που την εποχή εκείνη ίσως πολεμούσαν και φρουρούσαν τους Μακρονησιώτες. Δεν νομίζετε ότι θα πρέπει να σταματήσει αυτή η ασχήμια; Από τότε η Αριστερά έγινε τόσο αδύναμη και φοβισμένη ώστε να αναθέσει την προστασία της σε νταβατζήδες;

Και γιατί είναι δυνατή μια μετεκλογική σύμπραξη του Συνασπισμού με το ΠΑΣΟΚ και όχι με τη Νέα Δημοκρατία; Πέρασαν τόσα χρόνια από τον ιστορικό συμβιβασμό του Μπερλίνγκουερ και τα γεγονότα αμείλικτα τον δικαιώνουν. Μόνο το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα στην Ευρώπη εξακολουθεί να είναι σήμερα κόμμα μαζών. Δεν είναι αυτό μια επιβεβαίωση; Πέρασαν 8 χρόνια διακυβέρνησης ΠΑΣΟΚ. Σε τι η Αριστερά – ο Συνασπισμός – το βρίσκει διαφορετικό από τη Νέα Δημοκρατία; Ας πάρουμε ένα ένα τα μεγάλα θέματα:

□ *Εξωτερική πολιτική.* Το ΠΑΣΟΚ ακολούθησε τα ανοίγματα της Ν.Δ. προς τον ανατολικό κόσμο και όλες τις επιλογές της σε σχέση με το δυτικό (ΕΟΚ – ΝΑΤΟ – ΒΑΣΕΙΣ).

□ *Οικονομική πολιτική.* Το ίδιο φορολογικό σύστημα. Η ίδια εύνοια προς το κεφάλαιο. Η ίδια καταπιεστική πολιτική προς τους εργαζόμενους.

□ *Κοινωνική πολιτική.* Η ίδια καταλήστευση του λαού με τη σχέση έμμεσων και άμεσων φόρων. Ο λαός (έμμεσοι) πληρώνει το 75% και οι πλούσιοι (άμεσοι) μόνο το 25% του κρατικού προϋπολογισμού. Οι ίδιες επιλογές σε ποσοστά ως προς τις δαπάνες του προϋπολογισμού (υγεία – παιδεία – πολιτισμός – αυτοδιοίκηση – κράτος – στρατός)

□ *Δημοκρατικές ελευθερίες και δικαιώματα.* Το ΠΑΣΟΚ ακολούθησε το δρόμο που άνοιξε η Ν.Δ. Ούτε λιγότερο ούτε περισσότερο.

Θέλω να ξέρω, τι κάνει το ΠΑΣΟΚ, κόμμα συνεργασίας με το Συνασπισμό και όχι τη Ν.Δ. Μόνο τα συνθήματα; Μόνο οι προθέσεις; Είδαμε όμως που καταλήξαν όλα αυτά.

Κάποιος είπε, ότι μια πιθανή συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ μπορεί να γίνει επάνω σε ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα. Σωστά. Γιατί δεν μπορεί να γίνει το ίδιο με τη Ν.Δ.;

Και γιατί δεν θα μπορούσε σήμερα ο Συνασπισμός – για να κουρευλιιάσει στην πράξη τους βρικόλακες και τα φαντάσματα που μας απειλούν – να προτείνει ο ίδιος ένα δικό του μίνιμουμ πρόγραμμα περιορισμένης χρονικής διάρκειας προς όλα τα κόμματα, συμπεριλαμβανομένης και της Ν.Δ., που να έχει ένα και μόνο στόχο: την ΚΑΘΑΡΣΗ; Και όχι μόνο των στελεχών του ΠΑΣΟΚ, όχι μόνο της τελευταίας οκταετίας, αλλά ολόκληρης της μεταπολιτευτικής εποχής;

Πιστεύω ότι μόνο μια κυβέρνηση εθνικής συνεργασίας, έστω για 6 μήνες, θα μπορούσε να ξεσκεπάσει όλα τα οικονομικά σκάνδαλα, όλες τις υπεξαιρέσεις του δημόσιου χρήματος και να τιμωρήσει παραδειγματικά όλους τους υπεύθυνους, ανεξάρτητα από τη θέση που κατείχαν ή κατέχουν. Θα μπορούσε ακόμα να προβεί σε ορισμένες ριζικές αλλαγές που έχουν μεγάλο κομματικό κόστος και που είναι δύσκολο να εφαρμόσει μόνο ένα κόμμα. Όπως λ.χ. τη φορολογική μεταρρύθμιση και τη μείωση των κρατικών δαπανών (ρουσφέτια κ.λπ.). Υπάρχουν χίλια δυο πράγματα που θα μπορούσε να προτείνει ο Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου σε ένα μίνιμουμ πρόγραμμα εθνικής διακυβέρνησης, για να βγούμε από την εθνική κρίση.

Ίσως μετά από αυτό το χρονικό διάστημα να καταφύγουμε ξανά σε εκλογές, που μπορεί εξάλλου να χρειαστούν λόγω της εκλογής του προέδρου. Εκλογές που είναι βέβαιο ότι, τότε και μ' αυτές τις προϋποθέσεις, θα γίνουν μέσα σε ένα εντελώς καινούργιο, υγιές και καθαρό κλίμα, γεγονός που θα επιτρέψει στον ψηφοφόρο να τοποθετηθεί, ίσως για πρώτη φορά, ελεύθερος από φοβίες και διλήμματα, μπροστά στην πραγματικότητα, επιλέγοντας την παράταξη εκείνη που πιστεύει πράγματι ότι θα ωφελήσει τον ίδιο και προπαντός την πατρίδα μας.

Έτσι βλέπω σήμερα την έξοδο της χώρας μας από τη βαθιά κρίση – γεγονός που επιπροσθέτως θα μας βοηθήσει να κερδίσουμε το χαμένο καιρό.

